ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ნოგათი

ერმათა საკითხავი

საყოველ-თვეო ჩურათეგიანი

ჟურნალი

პედაგოგიურის დამტკიცებით

(მშობელთა და ალმზრდელთათვის)

„ალბოთ და ალბოთ მოგეცეს
ნობათის ან ალეტცებაში“
რუსთველი.

თებერვალი № II.

ობილისი
1884.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 29 Февраля.

სტამბა ი. გ. მელიქიშვილისა.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

დედა და შვილები.

„ატომ იგონებ, დედილო, ასე ძალი-ძალ დაიარ? ხომ ხ�ასრის არის, იქ უჯობს ჩვენს ბაწაწუნა დარიას. შენ არ ამბობდი, დედილო, რომ ჩვენთვის არი მეგდარია, თორემ ხეცას კი ცოცხალა ტ ფუფალასთან არია?..“

„—დიახაც, შვილო, სთქვა დედამ, რომ საიქიო სჯობია, რომ სამოთხეში დარიო, ფუფალასთანა მეოფია, მაგრამ არ არის იქ ვილი, სურნელი, ეკვილოვანი, არც ბეჭელები ჭრელ-ჭრელი, ფარფატა, ფერადოვანი!“

„—არა, დედილო, დედილო, იქ, ფუფალასთან ასეა: ანგელოზები ვალობენ, ანგელოზებით საფეა, ცისკარი დილას-საღამოს ტურფა ტ ვარდის მსგავსია, ცა ვარსკვლავებით ნაბუდი ანათებს, ქვეყნის ფასია!..“

„—ჰო, შვილო, მაგრამ დარიოს, გამორჩეულსა ლებშია, დედა არ ასლაპს ეფერდითა ბატრონთან ულხოებშია... ეს როცა იყო, ულეფერდი, რომ სტოდა ეკეპილებშია, როცა ცელქობდა მარტოკა, გართული ბეჭელებშია!..“

თ. რაფ. ერისთავი.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

თოხი-ტარა.

ვინ ქვეყანაში ერთი ჩიტია ჭინჭრაქაზე *) უფრო ხატარა! სწორეთ ბერძული თხილის ოდენაა ‡ კუდი კი გძელი აქვს; ხატარა გძელ-ტარიან თოხის მიმსგავსებით, სალხს მისთვის „თოხი-ტარა“ დაურქმევია.

ის უფრო მთა ადგილს ეტანება ‡ უდაბურებში ბუდობს; ძეირათ სადმე მოსვდება ბარში. გარდა შაშვისა, იმაზე ადრე ბუდეს ვერავერი ჩიტი ვერ გამოიწყებს, მაგრამ გათავებით კი ყველაზე გვიან ათავებს. ეშმაკური ბუდე იცის ‡ ძნელი სამუშაოა: მერცხლის ბუდის ვარ-ბუდეს აკეთებს, იმვარიეე მასალებით, მაგრამ თავდიათ კი არა სტოკებს: ეოველის კუთხით შეკრულია მისი მრგვალ-მოკრძო ბუდე ‡ მსოლოდ, ერთგან სადმე, გვერდით ხატარა ჭიჭიტანა აქვს დარჩენილი, შიგ შესამრომათ.

ერთხელ გასაფხულის ხირზე, დილა-ადრიანა, გულის ძალში რომ ეიტვა, გადია ჩემის სიტყვები ჩამესმა ეურში: „ორიქ! მზე ხირს იბანს და ბბა, დათიკო,

*) ლობეშეკრდა.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

შეუშვირე თავი, რომ ოქროს ხუჭუჭი მოგიეიდესო!“ ვაჟკაცეტი თვალები ჯ დაეინახე, რომ ძრთლა კარგი შსაბუნა წვიმა მოდიოდა. წამოვარდი ფეხე, შეუშვირე თავი დარს ჯ წვიმის წელით დავიბანე თავ-ბირი. გადამ ბირსახოც-სავარცხელი მომიტანა, ტანთ ჩაძაცვა და მერე ალერსით მითხრა:

—ახლა შეილო, შენ კი გენაცვალოს შენი გადია, ისაუბეძე, რომ ჩიტმა არ გაკობოს ჯ შენ დასწყრო!

— რა დროს დასწრებაა—ეუთხარი—მერცხალი დიდიხანია მოფრინდა და გუგული კი ჯერ ადრეა-მეთქი!

— ვინ იცისო! მიბასუხა და ვაეშურა სამსარეულოსაკენ, თან ბატარა გიორგაც წაიეოლა, ჩემი ძიძის შეილი და ჩემი საკუთარი შსახური.

ბეკერ-ხანს არ გაუგლია, რომ გიორგას ხელით მოძეიდა ცხელი საჭაბური, შამფურით შიშინა მწვადი, თეთრი ბური და წითელი ღვინო.

— გაამოს! მითხრა გიორგამ და დამიდგა წინ.

მე იმდენათ არა ეშეიოდა, რამდენათაც „სტუმრობიას“ თამაში მინდოდა ჯ გიორგა მოვისვი გვერდით. ცოტათი რომ კუჭი გავიმაგრე, „დღრჩობიას“ თამაში მოვინდომე, დავადებე ბირი ჩემ სტუმარს ჯ დავუწყე ბირში დიდ-დიდი ლუკმების ტენა.

— ვაიმე! დავიღრჩე! დავიღრჩეო! ძლივს იმახდა გიორგა და კარგათ ძადიანათ კი ილუკმებოდა. მე ისე

ეროვნული ბიბლიოთეკა

გულიანათ მეცინებოდა, რომ ჩემ სარსარზე გადია შემოდგა და რომ დაგვინახა, მიუბრუნდა გიორგას:

— ჭაი შე ეშმაკო და წუწკო! აგრე აბრიეგებ მაგ ეძაწვილსო! და შეუტია შესაშინებლათ, მაგრამ ჩემმა სტუმარმა მოჭეურცხლა; დაერჩი მარტო და მეწვინა.

— რა გინდა გადია!.. რათა უჯავრდები! ეს საუსტე მეც მეუოფა ტ იმასაც! გაჯავრებული წამოვარდი მეც ზეზე და გავარდი გარეთ.

წვიმა გადადგო, მზეს ისევე გამოეკიატებია ტ ტებილათ იებინებოდა. ხურგი გამითბა, მიამა. ერთი შეეხტი და შემოუბინე ჩვენს ეზოს.

ერთგან ინდაურები გამოფენილიყვნენ და ერთი ამბავი ჭქონდათ: დედლები კარგა ლაბაზათ შეექცეოდენ: მადიანათ ჭეორტნიდენ მწვანე ბალახს და მამლები კი სულელ-ამპარტავანივით იბერებოდენ, თავი მაღლა აეღოთ, მოექინწათ, ცხვირი ბირს ჩამოეშვათ, კუდი გაეშალათ ტ ფრთებს ბირს მიახოხიალებდენ. მე ჩამოურბინე და ეუსტვინე; იმათაც ერთხმათ რადაც შემოძლუდლუდეს. წერომა იოო ეს მათის მხრით, თუ მადლობა, ვერ გავიგე, მაგრამ მე კი მაინც გაუმეორე სტვენა. იმათაც ისევ ისე შემოძმახეს. რამდენჯერმე გავამეორებინე მათი ძილის ჭირი, სანამ ერთმა მათგანმა არ გამოიცვალა მისი გალობის კილო ტ არ შემომძახა „წიო-წიოო!“ მაშინ კი მივხვდი გული მოსდისთქო და მოვაშორე თავი.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

სახეზიდან *) თიკნები გამოეშვათ და ნავარდობდენ. თითქო მეთაურათ ოურჩევითოო, ერთი ჭრელი თიკანი დაუძღოდათ წინ და, რასაც ის შერებოდა, სხვებიც იმას იმეორებდენ: ადიოდა ის ჭრელი თიკანი ძაღლობზე, სხვებიც თან მიჰყვებოდნენ! დაეშვებოდნენ ხოლმე თავ-დაღმა ხტომით, აჰყვებოდნენ სხვებიც და სულ კუსტრუშ-კუსტრუშით ჩადიოდნენ დაბლა. მერე კიდევ... ძაგრამ საკვირველი ეს იყო რომ სულ სხვა-და-სხვა ენაზედ ბოხტოდნენ ხოლმე: ხან ბირ-და-ბირ, ჯიქურ, ხან ბეერდ-ბეერდ, ხან წაღმა და ხან უკუღმა; ერთი სიტყვით, როგორც მეთაური უჩვენებდათ ხოლმე. ხაშინელი ჟინი ბოძიდა, რომ მეც ავეოლოდი მათ და ერთად მათთან მეც მეხტუნა; მაგრამ რომ დამინახეს თიკნებმა, იქით-აქეთ გაიქცა-გამოიქცენ ! გაწყვიტეს თამაში. მე გულ დაწყვეტილი დავეშვი თავდადმართისაკენ.

ეოტა მათზე ბოშორებით დედა-ბორს გამოეყვანა ეოჭები და აქეე ბალასობდა. ბრისსანად ჩაჭკენესოდა ქვესენელს და დრუნჩით ბირს უგდებდა ბცენარეს, ეოჭები კი ბისურსლილიყვენ ერთს ალაგას, გადაწოლოდენ ერთი მეორეს ! დრუტუნობდენ ბზეში. ორი მათგანი კი საჭიდათ გამოსულიყო: ხან ერთი ამოსდებდა ბაკარა დინგს ფერდებში მეორეს და ხან მეორე; დიდხანს იცოდეილეს; ბოლოს ერთმა უცბათ ამოჭკერა ცხვირი წინა ფეხებში, დასცა მეორე და მოინდო-

*) ბაკი.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ძა ბეგნა. დაძარცხებულმა იტყო�dlsა. დედა-დორძა თავი ძაღლა აიღო ბრისსნენდ: ,,ეეჭ! ეეჭ! ეეჭაო!'' ბიაძა-ხა და ბიიწია მათკენ. ჰატარა ცელქებს შეეშინდათ ბ ბიიძალენ სსვა გოჭებთან, ვითომ და აქ არაფერი აძბა-ვიაო. მეც ძალიან გულით მინდოდა რომ დაეჭიდებო-დი ვისმე... ვიორგა რომ იქ ეოფილიეო, ემეცერებო-დი, ძაგრამ რომ არსად იეო!.. დავუწეე ძებნა: ჯერ ეზო შემოვირბინე და მერე გადავედი ტეისკენაც.

იქ ერთ ხეს რომ ეეერდით ჩაეეარე, ეეგულძა გად-ბიძძახა: ,,კაფეო!''—,,ბიჯობნია-ბეთქი!'' ბეკეეერე ეც-ბათ ბ შეეხერდი. სიცილი შემომესმა... ავიხედე ძაღლა და რა ვნახე? ჩვენი ჰატარა ვიორგა აჰარულიეო ხეზე, გაძოხეეულიეო ფოთლებში და აქედან ძატეუებდა.

— ძოგატეუე! ძოგატეუეო! დაძიძახა და ძოჭეეა ისეე ხარხარს.

ბე, ცოტა არ იეო შეძრცხეა, ძაგრამ არაფრათ შე-ვიძნიე:—ეეძართოხ-ბეთქი! ვეთხარი და დაეჰარე ეა-ბორება.

— სად ბიხვალ? შენც აქ აბოდი!.. ბე ეეგული ვიქნები და შენ ეულ-ეეითელა! ბე რომ ,,კაფეს'' და-ვიძახებ, შენ ,,წიწიტო'' დაიძახე და ბხრები დაანძრიე, ვითომ ფრთებს აფართქუნებ!

დაძიჯდა რხეეა, აეცოცდი ხეზე, გადავაჯექი ბეორე ტოტს და ეულიანათ დეეიწეე ,,წიწიტოს'' ძახილი. ბტოები რომ დეანძრიე, იქეე ფეხითით ,,თოხი-ტარა'' აძოფრინდა.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

—ბიჭოს! ეგ ჩიტი უბიდან ხომ არ ამოგფრენია? სად იყო? მკითხა გიორგამ.

მეც გამიკვირდა.

— სწორეთ ბუდე ექნებათ! დავუწყეთ თვალიერება, მაგრამ ვერა დავინახეთ-რა. ძირს ჩავიდეთ და იქიდან უკეთ დავინახავთო!

ჩამოვედით. ძირიდანაც ბევრი უკირკიტეთ, მაგრამ ვერა დავინახეთ-რა; ჩიტი კი იქვე თავზე დაგვწიოდა.

— ძალი ეგრე ნუ ვიხარჯოთ! მივჯდეთ განზე შორიახლოს, ალი ძალეგონოთ, რომ ჩიტმა ჩვენ წინ ექვი ვერარ აიღოს ‌ᲑᲐ შორიდან უთვალთვალოთ! ჩიტი მიფრინდება და თვითონვე მიგვანიშნებს ბუდეს.

მართლაც, დიდხანს ვეიტრიალეთ სანარალო ჩიტმა, ხან აქედან, ხან იქიდან და ბოლოს, რომ დარწმუნდა ადარ ინძრეოიანთ, ძალეფრინდა ბუდესთან.

—სანოვნელია ძეო! დაიფერა გიორგამ ‌ᲑᲐ ამბითითა ბუდეზე...

მართალა რომ უცნაურათ გაეკეთებია ის თოხი-ტარანს და ძნელი სანოვნელიც იყო...

კატებსავით შეგვეინდით ორივე ხეზე, დავუწყეთ სინჯვა ამ ბუდეს, მაგრამ ხელი კი არ მიგვიკარებია: ვიცოდით რომ ჩვენი „ხელის ბიკარება და კეერცხების გალაეება ერთი იქნებოდა.“ შორიდან ალეერსით რომ გული ვიჯერეთ, ავედით ძირს ‌ᲑᲐ ხერობა დავსდეთ რომ ამისთვის ჩხიკინი ადარა დაგეეწო-რა. სანანა-

ვათ კი ხშირათ დავდიოდით ტ შორი ახლოდან უუ-
რეებდით ხოლმე.

ერთხელ ჭალიჰინი შემოგვეხმა და ხიხარულმა ინ
აგვიტანა, რომ ჩვენც ავჭალიჰინდით. გადმოვეოთ ჭი-
ჭიტანიდან ტვლიჰანა თავები ჰატარა ბდარტებს და,
ჰირ-დაღებული, ოხოვილობდენ ხაზრდოს... დედა მალ-
ძალ მოფრინდებოდა ხოლმე ჭიებით ტ ხან ერთხა ტ
ხან მეორეს უდებდა ჰირში. საკვირველია, რომ არ
ეშლებოდა. ძთელი დღე სულ იმას მიეჩერებოდით მე
და გიორგა.

საღამოძდინ სულ ამ ეოფაში ოვნენ ჩიტუნიები,
ძაშინ კი გაძოძღენ და დაცხრენ; ძათი დედაც შეშვრა
ბუდეში ძათთან და დაიმინეს... ძაშინ შეცოცდა ხეზე
კატასავით გიორგა, ძიეჰარა, მიაფარა ხელი ბუდეს,
დედაც შიგ გამოაძწევდია, ოგლიეა ბუდე და ჩამოიტ-
ანა ძირს. ხიხარულით მე კინედამ გული შეძიწუხდა.
ძოფეხეე გიორგას, ეაგოცდ და გავიქეცით ორივე ში-
ნისკენ. გალია ძოფებნეთ, შიგ ბუდე გავაძაგრეთ ჩხი-
რებით... დედაც აქეე ჩავაძწევდიეთ ტ ჩამოვეიდე ძაღ-
ლა. ცოტა ხანს იფრთქიალა გალიაში დედა-ჩიტმა
და მერე კი დაწუნარდა. ბდარტებიც სულ განაბულები
ოვნენ.

— ძშეიდობით! ხვალ დილამდინოქო! ძიეაძანეთ
ჩვენ ჩიტუნიებს და წაეედით ჩვენ ჩვენთვის.

დედა ჩეძს ჩვეულებათა ჭქონდა: საღამ-საღამოობით

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ზღაპრების მეტეოდა ხოლმე. იმ სადამოსაც ჩაუდგა თავი კალთაში ‌ᲓᲐ მოგვმსადგ ეურის საგდებლად. დიდხანს მაქალაზუნა და, რომ გული იკვერა ჩემის ალერსით, დამიწყო „ძღთა-ჰირების“ ამბავი. ეს ზღაპარი სხვებანაც ბევრჯელ მქონდა გაგონილი, მაგრამ მაინც არაოდეს არ მომწყინდებოდა ხოლმე. იმ ადგილამდი რომ მივიდა დედა ჩემი, სადაც კაცის ჭამია ძღთა-ჰირები დედა შვილებს აწვალებენ დატვენებულებს,— დედას ცალკე აგდებენ სასუქად და შვილებს კი მარტო ამწვდევენ,—ისეთი სათუთი ‌ᲓᲐ გულ-საკლავი სიტყვები ჩაურთო, რომ მე გული ამოძიჯდა და ტირილი დაიწყე. თანაც შიშმა ამიტანა ‌ᲓᲐ დედას ვეკვრებოდი.

— დედა! სად არიან ის ძღთა-ჰირები, შორს არიან? ვჰკითხე ათრთოლებულის ხმით.

— ეველგანო! მიპასუხა ღიმილით: მთელი ქვეყანა ძღთა-ჰირებით სავსეა!!.. შენც ჰატარა ძღთა-ჰირა ხარ!

მე გაკვირვებით გაეაჭყიტე თვალები და ვჰკითხე:

—მერე ‌ᲓᲐ მე როდის შემიჭამია ადამიანები-მეთქი?

— ეგ სულ ერთია: ძღთა-ჰირები ადამიანის შვილებს აწვალებენ და სტანჯავენ და მიტომაც ისინი ჩვენთვის არიან ძღთა-ჰირები... ჩვენ კი... აი, თუ გინდა, თვითონ შენ... ჩიტებსა სჭამ და აწვალებ. სჩანს რომ შენ მათთვის ძღთა-ჰირი ხარ... ჩიტები ჭია-ქაქალებს სჭამენ... ისინი კიდეე სხვას და ამ გვა-

ეროვნული ბიბლიოთეკა

რათ ერთი მეორის მტერი და ძმათა-ჴირა არის... ქვეყანაზე ძმათა-ჴირობა აუცილებელია, მაგრამ ძმათა-ჴირობაც არის და ძმათა-ჴირობაცა: ერთი სამართლიანია და მეორე კი უსამართლო!..

მე ბევრი ვფიქრობ გავიგე რა და მიკაჩერდი დედას.

— აი შვილო! მითხრა — მართალია ჭია-ჴვეველები არაფერს უშავებენ ჩიტებს და თავისთვინ მშვიდობიანათ დაჴეტრენენ, მაგრამ სასრდო არიან ჩიტებისა ‌ᲡᲐ ჩიტებსაც რომ ისინი არა სჭამონ, შიმშილით დასწყდებიან. არც არას ჩიტები უშვებენ ქორ-მიმინოებს, მაგრამ იმათაც იჭერენ ისინი და სჭამენ. ქორ-მიმინოებსაც კიდევ სხვა ცხოველები ემტერებიან... და ასე, ამგვარათ ქვეყანაზე ერთი მეორის სარჩოთ არის გაჩენილი. ამ ნაირი ძმათა-ჴირობა სამართლიანია. მაგრამ უმიზეზოთ რომ შეიჴერობ ‌ᲡᲐ დასტანჯავ ვისმე, ის კი უსამართლო ძმათა-ჴირობაა!... აი მაგალითად: რას ეიშავებდენ შენ ის ჴატარა ჩიტები? არა გშია და არა ეწყენრია, სათამაშოებიც ბევრი გაქვს ‌ᲡᲐ მაგ რადგან ერჩოდი იმ საწყლებს?

— მე ხომ შენსაჴმელათ არ მინდა და არც ვაწვალებ-მეთქი? მიუბეკ: ისე ვეალერსები, მოფფერები და ეფთამაშები!

— კარგი, მაგრამ, თუ კი იმათ არ უნდა და არ მოუნდება ‌ᲐᲒᲔ შენი ალერსი, რატომ არ დაანებებ თავისა? დედა ეკალიანში ჴვავთ ჩამწყვდეული... თავის ნება-

ზედ ადარ არიან. შეიძლება რომ გული გაუსქდეს და კიდეც მოკვდეს: მერე ვინ-და მოუვლის ჰატარა ჩიტუნიებს? ისინიც დაობლდებიან და მოკვდებიან!.. ხომ ნახე ამას წინათ ჩვენი მეზობლის ცოლი რომ მოკვდა და კუბოში ესვენა?.. ხომ გახსოვს, როგორ საცოდავათ სტიროდენ ჰატარა შვილები? აი, სწორეთ ასე იტირებენ შენი ჰატარა ჩიტუნიებიცა!

ამისთანები ბევრი რამ მითხრა დედამ.. ძალათ დამაფიქრა და იმ ფიქრით კიდევაც ჩამძინა.

ბევრი ცუდი სიზმარი ვნახე იმ დამეს: ხან ძალთა-ბერები, ხან ჰვაველები ხან ქორები ტ ხან რა... მაგრამ ერთმა სიზმარმა კი ეველაზე უფრო შემაწუხა: მომკვდარიეო ჩემი თოხი-ტარა, ჩაედვათ ეფაფილების კუბოში, გარს შემოჯსეოდენ ჰატარა ჩიტუნიები ტ ტიროდენ.. მე რომ დამინახეს, მომაძახეს: „—რათ მოგვეკალი დედაო! ხომ შენი ბრობით გაუსკდა გულიო?..“ შემეცოდენ და დავიწყე ღრიალი!..—„რა გატირებს შეილო, რა გატირებსო, ჩამძახა ჩემმა კადიამ და გამომეღვიძა...

წამოვარდი ფეხზე ტ კიეიეით გაეექანე გალიისაკენ.. ჩემი ჩიტუნიები ცოცხლები დამხვდენ, მაგრამ ძალიან კი ბქლიბინობდენ... შიოდათ და დედა-ჩიტიც იქვე მიმეჯდარიეო აფუღული. გავარდი გარეთ, გიორგაც მოეიხმარე, დავიწერეთ ჰვაველები, ზეიები, ბუზები, მოვაგროვეთ ტ ერთი დიდი მუჭა მიუტანეთ ჩვენ ჩიტებს..

ეროვნული ბიბლიოთეკა

დედა თოხი-ტარამ ჯერ ალთვალიერ-ჩალთვალიერა ის სასრდო, გასინჯა ნისკარტით ერთი ჭია; მერე მიუტანა და ჩაუდვა ჭირში ერთ ბღარტსაც.. მერე კიდევ, მერე კიდევ... ასე რომ მალე გამოაძდო მშიერი შვილები.. მერე თვითანაც ჩაელაპა რამოდენიმე ჭეჭელა ბ მიჯდა ისევ განსე.

—აწ ადარა შეჭირსთ-რა-თქო, სისარულით წამოიძახეთ მე ბ გიორგამ ერთად და ჭატარა ჭურჭლით წყალიც შეუდგეთ გალიაში. საკვირველია, რაც უფრო უფლიდით და მეტი დღეები გამოდიოდა, უფრო ბ უფრო მიეკარდენ ჩიტუნიები და მხოლოდ ის მინდოდა, რომ მალე დაზდილიყვნენ.

დედამ ერთი ლოკვა მასწავლა დილა-სადამოს ადგომ-დაწოლის რდოს სათქმელად: ,,ღმერთო გამზარდე, კაი კაცი გამოიყვანე! შენი სამსახური შეძლეგინე! დედ-მამა მიცოცხლე! ძმები, დები...“ ბ სხვ. ამას ეოველთვის უნაკლულოდ ვასრულებდი ხოლმე ბ ასლა ჩემთა ის სიტყვებიც ჩაურთე, რომ ,,ჩიტუნიებიც მიცოცხლე ბ გამიხარდე-ძეთქი,“ და მართლაც რომ მალე იზდებოდენ. ასე, რომ მოჩიტდენ, ბუდიდან გამოვიდენ და გალიაში დაიწყეს ხტომა.

ერთხელ ჩიტების ფრთიანი შემოძესმა მეორე ოთახში, გავარდი და ვნახე, რომ ჩვენი ხატაკელი კატა მიდგომოდა ბ ხდილობდა როგორმე გამოეყვანა ისინი გალიიდან. ის ჩემი ხაყვარელი კატა იყო. ვიფიქრე, ამ კატას დედა არა ჭეკავს და არც ძალთა-ბირე-

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ბის ამბავი გაუგია, თორემ ამას არ ისაძდათქო. მიეედი, დაეიჭირე, ჩაესვი კალათაში ‌ დ მოუეეეი ეეელა-ეეერი, რაც დედასაგან გაგონილი მქონდა... ისიც გულაღმა აპლაკული, კუდის ქნეეითა ‌ დ კრუტუნით მიგდებდა ეურს. ,,ხომ გაიგე-ეეთქი? რომ ‌ ჭკეითსაეედი ხოლმე ‌ დ დაეადებდი ხელს გულზე, ისიც თანხმობის ნიშნად მარცხენა ფეხს მიცაცუნებდა. -- ,,ოდონდ ჩიტებს თავი დაანებე, და შშიერს არ დაეტოეეე, ჩემო კატუნია-ეეთქი! ვარწეეუნებდი... მაგრამ არ დამიჯერა ძაინც იმ გაუტეხლმა: მეორეთაც კიდეეე ისეე ის ამბავი ჩაიდინა. ძაშინ კი ხეორეთ გული მოძეეიდა და მოეინდომე გაძათრახება, მაგრამ დედამ მიიხრა:

— მაგისი რა ბრალია... ისეე შენა ხარ დაძნაშაეე!.. ეე ჩიტები რომ თაეის ნებაზედ იეონ, თაეისუფლათ, მაშინ გაფრინდებოდენ და აღარ შეუშინდებოდენ კატას; მაგრამ ანლა კი გალიაში ჩაგიმეეგდეეია, გასაქცეი გზა აღარა აქეს და, რა საკეირეველია, მიშით გულები უსქდებათ! და მასთანაც ანლა დროც არიხ მაგათი გადასხმის! შეუძლიათ რომ გაფრინდენ, ფრთები გაზდიათ! ...ჩამოგადებინეთ გიორგას გალია, გაედგით მზეში გარეთ და კარებიც გაუღეთ.. დედა თოხი-ტარა ისრეეეით გამოგარდა მაშინეე, ეერთი შეინაგარდა, ჭკრა კამარა, დასეეეიელა და მიიმალა ჭაეერში. დარჩენ ნატარაები გულ-დაეეეეტილები.

— გაი მე! მიატოგა ბდარტები? ეკითხე დედას.

— არა, შეილო, დიდი ხანია ტეეეობაში იეო, თაეისუფლება არა ჭქონია და, ფრენით ეინს რომ მოიკლავს, ისეე დაბრუნდება!

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

მართლაც, რამდენიმე ხნის შემდეგ ისევ დაბრუნდა ჯ დაჯდა გალიის ახლოს... დაუძახა ჩიტებს, იძახაც აღტაცებით შესტკივლეს. გაუმორა ძახილი დადგამ... ბარტყები ნელ-ნელა გავიდენ გალიიდან.. გაგოგდა დედა მიწაზე—მეჩვენ ისინიც; შესტა დედა ჩიგვზე—შეფრთიალდენ შვილებიც; შეფრინდა ხეზე—შეფრინდენ ბღარტყებიც. ვადაფრინდა დედა ერთი ხიდან მეორეზე, მეორიდან მესამეზე ჯ ბოლოს, რომ დარწმუნდა, ბღარტყებმა ფრთები გაიმართესო, დასტკივლა, აფრდა ისარივით და მისცა თავი ცისკენ... მიჩვენენ ბარტყებიც და ტკბესტკბეთი ვადაიარეს მთა და ბარი.. დიდხანს ვადენებდი თვალს, სანამ სულ არ მეფარენ.

—აღარ მოვლენ? ეს არის წავიდენ? ვკითხე ვულდაწყვეტილმა დედას...

—აღარ, შვილო! მიბასუხა ღიმილით; ისიც კმარა, რომ ერთხელ ვაძოსცადენ ტკვეობა!

— ცრემლები მოძერია.

რა ვაწუხებს შვილო, დეე ისინი თავის დედასთან იყონ ჯ შენთან კი მე ვიყნები, შენი დედიკო, ჯ ამოძიკოცნა თვალები. მეც ეფლხე შემოვხვიე ხელები და ჩავეხუტე ვულში.. ჩემი ვული სწორედ ისე ფარფატდებდა, როგორც კატისაგან შეშინებული ჩიტები ვალიაში და დედი ჩემის ვულის ბაგა-ბუგიც ძესმოდა, თითქო ბაბბას ||ენტვენო!.. მაშინ კიდევ უფრო ჩაფეკარ ჩემ მეორეს ვულში; მაგრათ ჩაძიერა იმანაც... ჩაეტკბი და ჩამიტკბო შემმა დედიკომაც და იმ დროს ჩიტებიც აღარ მაგონდებოდენ...

ბგაკი

ეროვნული ბიბლიოთეკა

სესია და ივანა.

(ზღაპარი)

ეო თურმე ერთ დროს ჩვენს ქვეყანაში საშინელი სიმშილობა. საუკუნოდ გადმტერებულნი დაამოყვრა, დაამეგობრა ამ უბედურებამ. საშვალი არსაიდან იყო: ვინ გადმოსრბა და ვინ მთხოვრობას შეუდგა დღიურ ლუკმის საშოვნელად. დამბილდნენ სესია ჯ ივანაც. სესია ადრე კარგად შემლებული გლეხი იყო ჯ ამ დროს შემოსილ სიმდაბეე და გულ-დიდობისათვის ესლაც არ დაენებებინა თავი. სოფლარი ტრაბახსა იყო.

საკვირველია, რამ შეჭვარა სესია ჯ ივანა ერთმანერთს. ივანა მეტის-მეტი თავდაბალი, მშვიდი კაცი იყო... მაგრამ გაჭირებას რა არ შეუძლია...

დიდ ხანს იმთხოვრეს სესიამ და ივანამ. როგორც იქნა, მოუყარეს თავი ორ კოდ ჯურს, კოდ ლობიოს და სხვა-და-სხვა ხორაგს, დაბრუნდენ შინ და უნდა გაიეთონ ნაშოვარი. მაგრამ აქ სესიას გაახსენდა ძველის შემლებინ ვემო და ჭეფერობს: „ეს მცირე რამ კიდე რომ შეაზე გაეიეოთ, მე რადა უნდა ძერგოს? ვემო კამეხსნეს ჯ ვეფარც ეიგემო?“ მიეცა ჩვენი სესია ფრმა ფიქრს, უნდა როგორმე ეშრალად დასტოფოს საწყალი კაცი—ივანა. მცირეს იყო ჯ ბეგრს ხანს, იფიქრა და ბოლოს ეს რჩეა მისცა ივანას:

ეროვნული ბიბლიოთეკა

— ბიჭო, ივანა! მოდი ერთი სადმე ვქნათ. ეს ბუ-
რი, ლობიო და სხვა რამ, რაც გვიშოვნია, ისეც ცო-
ტაა ჩ, რომ გავეოთ, ხომ სულ ადარ იქმნება; მოდი
ძმაო, ჩვენ ორში ვინც უფრო კარგს, მოხერხებულს
ტეუილს იტეეის, ეს საშოვარიც ერთიანად მას ჭქონდეს.

დაფიქრდა საწყალი ივანა. სესია თავისთავზე უფრო
გონიერ კაცად მიაჩნდა, მაგრამ რას იქდა, რომ არ
დაჭეოლოდა მის რჩევას; ვაი, თუ სხვა რამ სიფა-
თი მოედო მისთვის სესიას და ძალით წაერთოო ეს
ოფლით ნაშოვარი.

— კარგიო, უთხრა ივანამაც; მოჭეეეი ჯერ შენ—
მერე მეც გეტეეი.

—ამბა, ძმაო, დაიწეო სესიამ: ამმა ჩემს ჭეაედა ერ-
თი უდელი ბატი. ეოჭელს კეირა-ბარასკეობით დაად-
გამდა კურტანს ამ ბატებს, აჭკიდებდა თითო სამალნე
ხილი რამ იქმნებოდა, თუ სხვა ხორაგი, ჩაიტანდა
ქალაქში და ეაჭრობდა. ამ რიგად, დიდის ერთგულე-
ბით, გეიმსახურებოდენ ეს ბატები ორასი წელი. მაგ-
რამ ბოლოს გეიმტეუნა ბედმა: კურტანი შეეეიმეელდა
და დაგეიშაედა ერთი ბატი. მთელი ქეეანა მოელო
ამმა ჩემმა და ბოლოს, როგორც იქმნა, ინდოეთში
ერთმა ინდოელმა ასწაელა დამაეებულის წამალი: ცხე-
ნის ახალი, ცხელი კელა *) დაეაარეთ დაშაეებულს
ადგილზე და მთელი ერთი დღე ბაბანაქება სიცხეს

*) ქართ.-კახეთში—ფეინი.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

გაუკვირთო. ჩვენც ისე მოვიქეცით; მაგრამ დაგვდუჭა დაწყევლილმა ინდოელმა: სიცხისაგან კელაში მატლები გაჩნდა და, როდესაც კელა შესჭამეს, ბატს მისდგნენ. რაკი მეორე ბატმა შეამჩნია ეს მატლები, მიეიდა, აუსვა ჰირი და ერთიანად შესჭამა თავის ამხანაგი; ამით მას მეტი ღონე მიეცა და წლეულანდლამდის მეშსახურებოდა; წელს კი სიმშილობამ დამიმაბუნა, დაგშაშხე და ოჯახს გაუმასჰინძლდი... ესლა რიგი შენია.

— მე რა გითხრა, ძმაო? უწუალო ბედმა დამაჩაჩანაგა, თორემ მამა ჩემიც კარგა შემლებული კლეხი ყოფილა. საწუალ მამა-ჩემს ჭეოლია, თურმე, ასი ბიკეი ფუტკარი... ასი წლის განძაუალობაში ისე უკლი და, თავს ეკლებოდა მამა-ჩემი ამ ფუტკარს, რომ ერთიც არ დაჭკარგეია. ეოფელ დილა-საღამოთი ეითელიდით ხან მამა და ხან მე ფუტკარს. ერთ დილას გეფწეია უბედურება ⅞ ათი-ათასის მაგიერ დაეითვალე ცხრა-ათას-ცხრაასს ოთხმოცდა თერამეტი: სათვალაეში ერთი უდელი დამაკლდა. ზარიეით დაეგეცა ეს ამბაეი მთელს ოჯახობას და შეუდექით გულს-მოდგინეთ ამ ერთი უდელის ფუტკრის ძებნას. მოდი და ნუ გაგიკვირდება: ჩვენც ინდოეთში მოგეიხდა ჩასეალა. ი-ქ, ენახეთ, ერთ ინდოელს გაუბამს ეს ჩვენი ფუტკრები გუთანში და ჭხნავს თავისუფლად. დიდად გაებრაზდით მე და მამა-ჩემი, მით უფრო, რომ ერთი ფუტკრისათ-

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ვის დაწყვეტილი ულელს ერთიანად მოეღლიტა კისერი... ჩივილით აღარ ვუჩივლეთ ამ კაცს, რადგან დაშავებულის კისრის უებარი წამალი ვეასწავლა: ნიგოზი დანაყეთ და მოაყარეთო. წამოვიყვანეთ ფუტკრები და ვუწამლეთ, როგორც ვიცოდა ინდოელმა. მაგრამ, ეგენ მტერს, ჩვენ მეორე დღეს სანახავი დაეინახეთ. დილით ვხედავთ, რომ ამ ჩვენის ფუტკრის კისერზედ ერთი უშველებელი კაკლის ხე ამოსულა, ზედ შემოჯდარა ეგაეი და იძახის: ეგაი! ეგაი! ეგაი! - რაღა ეენი „ეგაი“ მეჩხერებაო, გაბრაზდა მამა ჩემი, აიღო ერთი ბელტი მიწა და ესროლა ეგაეს; ეგაეი გაფრინდა; ბელტი-კი დარჩა კაკალზე. მაგრამ საკვირველი მეორე დღით რომ დაეინახეთ ისეთი უნდა. ის დარჩენილი ბელტი გაზრდილა და, უკანასკნელი რომა ესოქვათ, სამი ქ

*) მშვენიერ სახნავ მიწად გადაქცეულა. გაირეკა მამა-ჩემმა ხარ-კამეჩი, გაეკლით ამ მიწაზე, მოსახნით და მოეიდა მშვენიერი ზური. მოეიდა მეის დროც; აეკლით მე ჯ მამა ჯ შეუდექით მეს. უეცრად გამოგეიჩენა კურდღელი; წინ კურდღელი გარბის და უკან ჩვენ ვმეით. აეიტანეთ სერეულიც **) და მამის ნამეალი მოხვდა კურდღელს მუცელში, გაეგატრა და შიგნიდამ გადმოვარდა დაბეჭდილი ბარათი...

— მერე, ბიჭო, რა ეწერა იმ ბარათში? ჰკითხა სესიამ.

— რა ეწერაა?.. ის, რომ იეანას ტეუილი სეობიაო და ზური და ლობიოც იეანასაო...

---

*) ქართულ-კახეთში – დღიური

**) ამერეები ეახიან—სეე.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

კაპკაპების და მელიების ომი.

(პროფესორის მ. ნ. ბოდანოვისა, რუსულიდან).

ერთ აქეთ ბევრმა, ძალიან ბევრმა კოკა წყალმა ჩაიარა. სამი დღე ზედი-ზედ წვრილი და ყუყუნა წვიმა მოდიოდა. დასველდნენ ხეების მწვანე ფოთლები, დასველდნენ ბალახებიც და იმათმა ყვავილიანმა წვერებმა მოწყენილად დაჰკიდეს თავები ძირს. დასველდა ხეების ქერქი; დასველდა დედამიწაც. სუყველაფერი გაყლენთილი იყო წვიმით. მხეცები, ჩიტები, პეპელები და ჭიები ძალიან დაღონა ამისთანა ამინდმა. ყველა იმალებოდა, საცა შეეძლო, და ცდილობდა გაეშორა თავისი ბუმბული, ფრთები, რბილი ბეწვი. ყველა მოწყენილად გამოიყურებოდა: ქეიფზედ ვერ იყენენ, რადგან ავდარმა კარგათ ამარხულა ისინი. ჭიაპეპელები ვერ ბედავდენ გარეთ გამოსვლას, რადგან ეშინოდათ ფრთების და ფეხების დასველებისა. შიმშილით იხოცებოდენ ჩიტები, რადგან კალიების და პეპელების შოვნა აღარ იყო.

შიმშილით იხოცებოდენ აგრეთვე მტაცებელი ცხოველებიც: ისინი ვეღარ ჰპოულობდენ ჩიტებს, რომლებიც ავდრის გამო მობუზულები ისხდნენ რომელსამე გაუვალ მწვანე ბუჩქნარში. საშინელი შიმშილი და საცოდაობა იყო ტყეში.

მთის ფერდოზედ, მწვანე ტყის შუა გულში, შორიდამ მოჩანდა ყვითელი ქვიშიანი მინდორი.. ამის ნაპირად იდგა ხე, საიდამაც ჩამოფრინდა ლამაზი ფრინველი, ერთი კარგა შეიბერტყა და თამამათ დიდის ნაბიჯით გაისეირნა ქვიშაზედ.

თქვენ კარგათ იცნობთ იმას. ეს ჭრელი კაკკაპია, ეს ქურდბაცაცა კაკკაპია.

ეს ჩვენი ტყეების ჭკვიანი და ლამაზი ფრინველია. იმის ჭკვიანი და ცოცხალი თვალები დაკონებით დასცქეროდენ ქვიშას.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

საბრალოს ეს ორი დღეა ნამცეცი არა უნახავს რა. წვიმის გამო ის ვერ ნადირობდა ვერც მინდორზე, ვერც წყალზედ, ვერც სოფლის მახლობლად. და, აი, ეხლა აქ მოჰფრინდა, რომ ქვიშაზედაც სცადოს თავის ბედი. ბადმოაბრუნა ერთი პატარა ქვა —რა შეგინახავს, რას ეძებ? მივიდა მეორესთან—კაპ!.. მის ქვეშ კი სამი ჭიაა. ჩაჭკრა ნისკარტი და ხელად ყლაპანი მოადინა.

იყურება მელია, ტუჩებს აცმაცურებს და კბილები უკაწკაწებს...

— ბენაცვალე, ნათლიდედ, რას შეექცევი? საიდგანლაც მოისმა ტკბილი, ძალიან ტკბილი ხმა.

მოიხედა კაკაკმა და ხედავს—ბუჩქებში მელიას ს

ეროვნული ბიბლიოთეკა

— მანა ეგრე გემრიელია ჭიები, კაკაჭუნავ?

— ბარემ გემრიელი არ არის, მელიავ, მაგრამ რა გაეწყობა. ხომ ჰხედავ, რა აედარია. ამისთანა დროს ჭიის პოვნაც კარგია. Mითქოს მართლა ჭიების ჭამა შეიძლებოდეს?

ძაკაჭი მარდათ გადახტა, შეიხედა ქვის ქვეშ და ასწია.

— აბა, აი, ნახე, ნათლია ჩემო.

მელია მარდათ მიცუნცულდა მასთან, წაურია ცხვირი ქვეშაში და, რაც ქვის ქვეშ ჭიები იყო, ერთბაშათ შეყლაპა.

დაიწყეს მეგობრებმა ქვების გადაბრუნ-გადმობრუნება. პატარა ქვებს თვითონ კაკაჭი აბრუნებდა, დიდებს—მელია. ამ ნაირათ მოიარეს მთელი მინდორი, გაჩხრიკეს ყველა ქვები და შემდეგ მეგობრულად დასხდენ ერთათ.

— მადლობელი ვარ, კაკაჭუნავ, გადამარჩინე, თორემ ის იყო შიმშილით კინაღამ სული ამომხდა. იცი რა, ეუბნება ეშმაკი მელია: მოდი ერთათ ვინადიროთ. შენ ფრთები და გამჭრიახი თვალი გაქვს. შეჰფრინდები ხის წვერზე და სუყველაფერსა ჰხედავ. მე კი სამაგიეროთ კაი სუნის აღება ვიცი და მახვილი კბილი მაქვს. ერთი კი ან კურდღლის, ან კაკბის სუნი მეცეს—გათავდა. ნელა-ნელა, ნელა-ნელა, ცოცვით, მივეპარები, ვსტაცებ კბილს—და ჩემია. ახლოლდ, აი, საქმე როგორ არის: კურდღელს მეტად გრძელი ყურები აქვს. შენ ეპარები, ეპარები და, თუ ცოტა დაიფაჩუნე—მაშინვე გაიგებს. ისე მოჭკურცხლავს, რომ ცხენოსანიც ვეღარ დაეწევა. და, აი, ჩვენც ასე ვინადიროთ: შენ ხიდამ ხეზედ იფრინე და ათვალიერე. როცა დაინახო კაკბი, მწყერი ან კურდღელი, მიუჯექ იმათ გვერდზედ და დაიწყე, რაც შეიძლო ხმა მაღლა ჩხაკილი, სანამ მოეპარები და დავიჭერ; მერმე კი შუაზე გავიყოთ.

— ძარგი, ეუბნება კაკაჭი,—დაჭკარ ხელი! სწორეთ გითხრა, დედა-მიწაზედ შენისთანა მოხერხებული არა ვინ არის და არც შენისთანა კბილები მაქვს.

ამ დროს ახლო ხიდამ მოისმა ზაშვის შტვენა.—ბნახოთ ვინ ვის მოატყუებს, მიაძახა უკან მათ ზაშვმა დაცინვით,—ორთა-

ვენი კაი შვილები ხართ! მაგრამ, ენახოთ, თქვენში რომელი აჯობებს!

მეორე დილას, იწითლა თუ არა ცამ, ახალი მეგობრები გაემგზავრენ სანადიროთ. ძაკაკი დაუღალავათ დაფრინავს ხი დამ ხეზედ, მიიხედავს მოიხედავს, და გასწევს. ძირს კი, ხეებ ქვეშ, ბუჩქებში იმის ყვალს მისდევს მას კუდა-მელა და ცდილობს თვალი არ მოაშორაოს თავის ამხანაგს.

ამწვანებულს მინდორზედ, წითელ-ყვითელ ყვავილებში მოჩანდა მომწიფებული მარწყვი. ეა! ეა! ეა! მოისმა ტყიდამ დაბუჩქებში გამოჩნდა კაკაბი. მერმე მოიმსა: წივ! წივ! და მინდორზე გამოიშალა კაკბის წიწილების გუნდი. ეურ! ეურ! ეურ! იძახდა კაკაბი და წიწილებმა მარდათ დაუწყეს კენკა მარწყვსა. Oვეითონ კაკაბი არა სჭამდა: ის აქეთ-იქით იყურებოდა და ყურს უგდებდა, აქ სადმე მომალული მტერი ხომ არ არისო.

ბამოჩნდა ხეზედ კაკაკი. ეაკაბმა თვალები დაუბღვერიალა იმას.

„ეო! ეო!..“ წიწილები გაინაბნენ. ეაკაკიც უგუნური არ იყო, გადაჭფრინდა მინდორზე, დაეშვა დედა-მიწაზედ და წაეპარა კაკბებს. საწყალი კაკბები მოსტყუედა. რაკი კაკკაკს ვეღარა ხედავდა, ანიშნა შვილებს და იმათ ისევ მიჰყეს მარცვლის კენკას. Uკბათ შემფრინდა კაკკაკი ბუჩქზე, რომელიც მინდერის შუა იდგა, და დაიწყო ჩხავილი. Dაფაცურდა კაკაბი, წიწილები გაეკრნენ მიწას, კაკკაკი კი ზის, ჩხავის და თანაც ბოლოს იქნევს.

ამსობაში მელიამ მეორის მხრით სუყველაფერი დაათვალიერა და ნელ-ნელა მიეპარა წიწილებს, გადახტა—და სტაცა პირი ერთს იმათგანს. ბაგლიჯა და გადახტა მეორესაკენ. ერუხმა საშინლათ დაიკრიახა. წიწილები აფრინდნენ და მელიას მარტო ბუმბული-ღა დარჩა პირში.

ეაკაკიც უთვალ-ყურებდა. სტაცა პირი მელიასგან მოკლულს წიწილს, შეჯდა ხეზედ და შეექცეოდა.

მიირბინა მელიამ.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

— ეი, ჩემი წილი!

— ეხლავე, ეხლავე, ნათლია ჩემო, აღარ დამაცლი გავჭყო, უპასუხებს კაჭკაჭი და თითონ შეექცევა. შეჭამა ნაწლეგები, გულ-ღეიძლი, ხორციც მთლათ გაწიწკნა.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ჰფიქრობს: „ე რა სულელი ამხანაგი შემეყარა, გენაცვალეთ!.. მოისვენე, საყვარელო, მოისვენე, მანამ კი მე კარგათ ამოეფერდები!“

ჰნდავს—მელიამ ხერინვაც ამოუშვა. ალაკაჰი გადახტა, გადახტა, და დაუწყო კურდღლის თვალს ენკვა—კაკაჰების საყვარელს საჰმელს. მაგრამ მელიას არ ეძინა და ცალი თვალით ამხანაგს უყურებდა. დაუწყო თუ არა კაკაჰმა კურდღელს ჭამა, მელიამ მაშინვე სტაცა მას ბოლოში პირი. შეშინებულმა კაკაჰმა ერთი საშინლათ დაიჩხაველა, გაიწია რაც ძალი და ღონე ჰქონდა და გაჰფრინდა, მაგრამ ბოლო კი მელიას პირში დასტოვა.

შეშინებულმა კაკაჰმა საშინლათ დაიჩხაველა და გაჰფრინდა, მაგრამ ბოლო კი მელიას პირში დასტოვა.

— ხა, ხა, ხა! გამოისმა რეტილის ხშირ ფოთლებიდამ.— აი ქურდების მეგობრობა! დაიყვირა შაშვმა. მე წინათვე ვიცოდი, რომ ეგენი წაიჩხუბებოდენ. და რაც იქ ფრინველობა იყო, ყველამ მორთო გულიანი ხარხარი, ყველანი ამ კუდალა კაკაჰს დასცინოდენ.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

— სად დასთესე შენი მწვანე ბოლო? ეკითხებოდა კოსალა.

— Oბილისში მოსჭრეს, Oბილისში, სთქვა წყალ-წყალამ: იქ ეხლა უკუდოთ სიარული შემოუღიათ.

— ე... ე... ვერა სთქვი მართალი, ყვიროდა ჯაფარა: ეგ კი არა და, მაგას ბოლო მიწებებული ჰქონდა და სისველისაგან მოვარდა.

კაკაკი მიიმალა ხეების ფოთლებში და ბოლოს ერთი თავისებურათ დაიჩხაველა. მოჰფრინდნენ სხვა კაკაკები. შეიკრიბა მთელი გროვა და ყველამ უსაყვედურა მას. ბოლოს გადასწყვიტეს მელიას სამაგიერო გადაუხადონ.

Oმ დროდამ კაკაკები მელიებს სიცოცხლეს უმწარებენ.

მიიმალა, ესთქვათ, მელია ბუჩქის ქვეშ, რომ სტაცოს პირი არხეინათ მომავალს კურდღელს, კაკაკი მაშინვე იქ დაიბადება და ისეთს დასჩხაველებს, რომ ყველაფერი დაიკარგება იქიდამ.

Oპარება მელია კაკბების კრუს-წიწილებს; ერთი ნაბიჯიც—და კაკაბი იმის პირშია, მაგრამ, ვერ მიართვეს: ერთბაშათ საიდამაც გაჩნდება კაკაკი, უკბენს მელიას კუდზე, შესჩხაველებს და გაჰფრინდება თავისთვის. Oმასთბაშა კაკბებიც დაიკარგებიან მინდვრიდამ.

Oვაკვრის მელია ტბის პირს.

მთელი იხვების გუნდი ჭყუმპალაობს წყალში; თან-და-თან სულ უახლოვდებიან ისინი ნაპირს დასასვენებლათ; მიცურავენ სწორეთ იმ ალაგისკენ, სადაც ჩასაფრებულია კუდა-მელა. Oმას სიხარულისაგან პირში ნერწყვი მოსდის, ისე ეჩვენება, თითქოს იხვის ძალებს კიდეც ახრამუნებს. Oგაჩნდა კიდევ უცბათ კაკაკი, დაიჩხაველა და დაეტაკა მელიას. Oაიყურყუმელავეს შეშინებულმა იხვებმა და ჭუჭულებმა. Oულ-გახეთქილი დედა-იხვი მიცურავს ტბის შუა გულში. Oაღა გაეწყობა, მშიერი მელია იმალება ბუჩქებში.

Oმ ნაირათ სდევნიან კაკაკები მელიებს და უშლიან იმათ ნადირობას.

Oმასაც არ სჯერდებიან: ხშირად კაკაკები მელიებს მონადირეებს თავს დაასხმენ და საწყლებს ამნაირად ტყვეი ძვრებათ. საქმემ იქამდის მიაღწია, რომ მელიებმა დღისით ნადირობა მიატოვეს და საშოვარზედ გამოდიან მარტო ღამით, როცა კაკაკებს სძინავთ.

Oარო.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ლ ო მ-კ ა ც ი.

ზღაპარი.

„—ინგილ-გგელია მეფლობელი
„ზღვისა და ზღვაში ხმელეთის;
„ხელთა აქვს წყალი და ცეცხლი,
„დამტეკი დეკის წალკოტის.
„ჩვენა ვართ ორის მოსაზღვენ,
„დეკის და ინგილ-გგელისა,
„ის არის მტერი, ეს მოძმე
„და მწყალობელი ქვეყნისა.
„ჩვენ უნდა ახლა თავრულად
„მეწიოთ ინგილ-გგელსაო,
„ჩვენი ბოდიხნი მას სრულად
„სწრაფ დაუცალოთ წელსაო;
„შიგ ხომალდები სამზადით
„მეუფრათ სდგეს ჩვენის ნებითა,
„ჩვენც ამის ჯარსა ხორგით
„დავაპურებდეთ ლხენითა.
„ნეტავ კი მოკლას ის აკი,
„რომ ალარ გვქონდეს შიშიო,
„თორემ ეოგელი სცავი
„ჩვენი მას მიესტეო ჭირშიო...
„მაგრამ ვინ იცის, რა ბოდო
„აქნება ომსა ცხარესა?
„ოკით ინგილ-გგელი საბრალო
„ვ, თუ სდეს ბედსა მწარესა?
„ჩაშინ გვიმარეულს სიფოხილე,
„ამ დეკმა რომ ვერ შეგვიტეოს,
„რომ ჩვენცა მისი მოსისხლე

„მტერი ვეფხვით ბრძოლის დროს.
„წინ-და-წინ დევსა ვაბრალთ
„შორჩილი ჩვენი თავეო,
„ინგილ-გველზედ ვასმინოთ,
„ძალით ჩაგვჭიდ ბრძოლიო!“

„ველა ეთანხმა მოხუცსა,
რჩევასა ჭკუიერიო,
ქვეყნისა ბედზე სთვიცსა
ძალლობა უთხრეს ბევრიო.
მეფემან იგი გასდა
ძიწვეული კაცნიერიო...
ამითი რჩევა გათავდა,
სრა დარჩა ცალიერიო.“

„დაჭერეს ნაღარა ბრძოლისა...
მეფეს სალხია მოლხენით;
გულში ჰქონ გამარჯობისა
ველას ი

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ურიცხვნი?—ყველას შეკრბა.
მთავარმა დასცა ბანაკი
მაღალ წყერზედ სტაქრლად,
იქიდან დეკის ალაგი
მოსჩანს ზღვამდინა სასვლელად.“
„თეთრი ზღვა ეგვის ანქესა,
ვითა ტეკ სქელი, მოუცავ,
დეკის საზღვრები მეზღვესა
იქითკენაც შეუერავ.
დრო იყო გაზაფხულისა,
რას ინგილ-ეკელის ჯარები
მოვიდენ მეფის არესა,
მოიცვეს ეორა-მინდვრები.“
„რა დეკმა ინგილ-ეკელისა
ოთხკუთხით მოსვლა შეიტყო,
ცა შეკერა, ნისლით მოინისა,
დაბერა ქარი, ბნელი ყო.
ასტეხა ეორაინთელი,
ერიეკალი ხეებს დაგლეჯსო...
წაუხდა მეფესა ეული,
ჯავრით წყერებსა იგლეჯსო.
მაშინვე მთიდან დაეშო,
ამაღა შიშით ირეკა,
რადგან სინათლე დაიხშო,
ეზა წინა კაცებს ერეკა.“
„ვინ იფიქრებდა, რომ დეკსა
ცაზედაც ეფოსდა უფლება,
ღრუბლით შეკერავდა ზესკნელსა,
ქვესკნელსა ძარღვი უსდებაა?
ჩრდილოდან ჭექა-ქუხილი
აშინებს მეფესა ერსა,
ყველას შეეშინა წუხილი,
ვა, თუ აჯობოს მან ეკელსა.“

ეროვნული ბიბლიოთეკა

წული მეტია, რაც ბრძოლა,
ჩრდილოსკენ არის მედგრათ:
არც არის დგომა, არც წოლა,
შესწუსდა ერი მეტათ.
ვერვინ შეაბა გუთანი,
მხე ქვეყანათ ადარ ანბათებს,
გრგვინვა და მსოლოდ ელვანი
ნიადგ მიწას აწუხებს.“

„ბაქარი შვეში ჩამქადარ,
შიშობენ მზეთ-ურანსვნი...
მოხუცი ჯვერიო გაბმულდარ,
ჩნდებიან ცუდნი ნიშანნი.
ადრვინ იცის, რა მოსდა!
ან თუ აქეს ბოლო ბრძოლასა,
ან თუ გველს ბედი წუსდა,
დეგი ქვდის მოგელასა!
ამ ფიქრში იყო მოაერის ყმა,
ჯვერითა შეწუსებული,
ჭეკა-ქუსილი მოისმა
უფრო და უფრო ადძრული.
ბოლოს დროს მესი დაეცა
სასასდეს სატრაბელათა,
რომ დეგსა გგელი გაქეცა,
ზღვას ეცა სადვრგელათა...
რასსვა ეწია ქეფასა,
ვით შემწეს ინგილ-გგელისას,
ემეფრის დეგი ბედგრეულსა
წაყვანას ქალ-ვაყვისას.
შემოხტეს ქარა-ვაცები,
დუთვალვი რიცხვითა,
თან მოჰყვათ ბუმბერასები
ჩაჩან-მოსილი რვისითა.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

დაჭკვრიდეს ტურფა ქალები,
შეჭეოდეს წვრილის ბაწრითა;
შეეფერეს ახალგაზდები,
ხელი გაუგრეს ვაჟკაცითა.
მათი კეთილი, ლრიალი
ქვას ატირებდა ცოდვითა,
დედათ ქვითინი, ზრიალი
ხმელეთს ანდობდა ცრემლითა!..“

„მსოდლად გალარბა მეფისა
სამი ასული ქალწული,
სამივე მეზავნი მოვარისა,
სარდაფში ბასდნენ ფარული.
შეიტუვეს ბუმბერაზებმა
დაძალვა მეფის ქალების,
სთქვეს: „კეთილ მოგვდოთ“—ეგებმ—
„მათ წასაყვანათ დეგისთვის.“
გაოხრდა ძიწა მეფისა,
ერი ამოხა შაითა...
ან იწყეს გლოვა ჩაგვრისა
ვაგლახითა და ვაითა.
ჭესტირიან სამნი ასულნი,
შიმობენ დეგთან წყვანასს...
ერს შემორტემიათ აგსულნი...
სად არის გმირი რომ ეხსნას?..“

„რა გაათავა მოთხრობა,
ატირდა ძაგში ის კაცი...
ხალხის ნაღვლმა, მონობამ
ცრემლითა დაადინა დომ-კაცი...
ძან გადასწყვეტა იქ დგომა,
შეიდად გაუსდეს ჩაგრულსა;
ამისი ჭირი და გლოვა
შეუმსუბუქოს ბედკრულსა...
გამოეთხოვა ამ კაცსა,
მწუხარეს ქვეყანის გულისთვის,
რაში ხუშეკ იმ წამსა,
მოასტა მედგრათ, წინ მიდის...

(გაგრძელება შემდეგ №-ში).

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ღ რ უ ბ ე ლ ი.

მკათათვის დიდი სიცხეპაპანაქებაა. მზე შეუბრალებლად სწვავს დედამიწას. ჰაერი გახურებულია; მოდუნდა მთელი არემარე... მიჩუმდა ფრინველთ ყლეკვილი, სრულიად გაქრა ხეზედ ფოთოლი, მოიშუშა ნორჩი ბალახი და დაეშვა მიწაზე; აღარ მოისმის ყვავილების ხალისიანი შრიალი: მათ დაუხრიათ თავიანთი მარგალიტი თავები და ნელ-ნელა იხოცებიან უწყლობისაგან. ჟურებ-ჩამოყრილი დაიარება ხარი, ცამეჩი, ცხვარი... ძალ-ღონე გამოლეული სრულიად გაჩუმებულა მიდამო.

ბაფიცებული ჰაერი სწვავს მინდერებს და სოფლებს; ცოტა კიდეე და მეტის-მეტის სიმხურვალისაგან გაუჩნდება ჩალა-ხულურ სახლებს ცეცხლი და გადიბუგება ქვეყანა; სოფლის ხალხი სდგას და ნაღელიანად შეჰყურებს გარისხებულს ცას, რომელსაც თითქო შეუყრავს პირიო და არ იმეტებს ცვარს. დაღონებულან სოფლები, დაღონებულა იქ მთელი გოგო-ბიქობა: აღარ მოისმის იმათი სიცილი, ქოფილ-ხვივილი, იმათი ლაზღანდარობა და მხიარული სიმღერა. ბოლოა დიდი შემაწუხებელი მოვლენაა სოფლის ცაისათვის, რომელიც სცხოვრობს მიწის მძიმე მუშაობით. ბოლოა არის ამომწყვეტი მრავალთა; ის დაგლახაკებს იმათაც, ვისაც საკვები კიდეე შერჩენია... სოფლელებმა იციან ეს და ნაღელიანად შესცქერიან ცას.

Mითქმის ორი თვე ელიან ღვთის მოწყალებას, მაგრამ ნამის ნაშანი არსაიდან სჩანს... მთლად გაიტრუსა ედდა-მიწა, გადახმა თითქმის მთელი ტყეები, გახდა და ძლივს-და მოძრაობს საქონელი; ხალხი დაიარება ლანდივით...

სოფლის მოძღვარმა რამდენჯერმე კიდეე შემოიარა ჯვრითა და ხატით ახლო ტყე-მინდორი და ღმერთსა სთხოვდა, რომ მოწყალების თვალით გადმოხედა დაჩაგრული ქვეყნისათვის; ხალხი გროვად დასდევდა მოძღვარს თან და სასოებით ეეედრებოდა.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

აი, გამოჩნდა ლაჟვარდ ცაზე პატარა, ბამბის ქულასავით, მკრთალი ღრუბელი და წყნარად მოცურავს თვალ მიუწვდენელ სიმაღლეზე. აი, იმედ გაწყვეტილმა სოფელელებმა დაინახეს იგი და რაღაც სიხარულის ნათელმა გაურბინათ შეწუხებულს გულში... აჰა, მოახლოვდა, შიმშილისაგან დამხსნელი იმედი... პატარა ღრუბელი, ერთი წამი და იქნება, გაქრეს უსაზღვრო ცის სივრცეში... მაგრამ არა, არ იმტყუნებს იგი და ჩამოუშვებს მაცოცხლებელს შხაპუნა წვიმას...

— ნუ სწვალობ ამოდ! ჩასჩურჩულებს ღრუბელს გახურებული მზის სხივი. რა გენაღვლება, იმათ იქ იწუხონ? რას დასდევ შენ მათ სიცოცხლეს? შენ აქ თავ-მოწონებული დაცურავ წმინდა ლაჟვარდზე და ისინი იქ დახეტიალობენ ნაგავში... რის გამოსადეგნი არიან ისინი შენთვის? შენ თვითონ ხომ თან გადაჰყვები გამოხსნას. შენთვის უფრო კარგი არის აქ ცურვა, ჩვენთან თამაშობა, დაუდეგარ ქართან ნავარდობა და ამ გვარად სიცოცხლის მხიარულად გატარება!

— მაგი დაანებე მაგ შენს სურვილსა, ეუბნებოდა პატარა ღრუბელს მასზედ მბერავი ნიავი: დეე, დაიხოცნენ შიმშილით, შენ რა?... დაჰმარჩილდი ისევ ჩემს მიმდინარეობას და გახარებული იცურეე მზის სხივებში...

მაგრამ თეთრი ღრუბელი უფრო შეიკუმშა, შეაქცია ზურგი მომცარავ მზის სხივს და მომთამაშე ნიავს, გაიშალა და სრულიად გაშავდა. ბოლოს მთლად დაჰფარა ცელქი სხივები და სრულიად ყურს აღარ უგდებდა იმათ მოსაწყენ ჩურჩულს: „მოკვდები... დაიღუპები... რაზე იმეტებ თავს სხვისა გულისთვის... გაზსოვდეს მარტო შენი თავი, იცხოვრე მარტო შენთვის“...

არ უგდებდა ყურს პატარა ღრუბელი თავის ციურ მეგობრებს და მალიად გადაკეთდა დიდ და კუპრივით შავ ღრუბლად, რომელიც მძიმედ თავ-მოწონებული კეთილ-განზრახვით დაუახლოვდა გატრუსულ მინდერებს და მათზედ მდებიერ სოფლებს... აი, განჩდა ჯერ ძნელად გასაგონი, ხანგრძლივი მძიმე გრგვინვა; აი, მოუხშირა და თან გაეკრა მთას; აი, კიდევ იმატა და

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

შეიძრა ცა და დედა-მიწა: მთელს არე-მარეში განუწყვეტელი ჭექა-ქუხილის ხმა ასტყდა; ერთი იელვა, დაყოლა მეორე, ააჭრელა გველივით დაკლაკნილმა ელვამ დაბნელებული მიდამო, კიდევ იჭექა, კიდევ იელვა, კიდევ და კიდევ... და ბოლოს, თითქოს მოიქანცა მთელი ბუნება, გადმოუშვა მხაპუნა წვიმა.

Დიდ ხანს მოდიოდა წვიმა და უჯდებოდა ყოველ მიმჭკნარ ბალახის ფესვს, ალბობდა მუხის, რცხილის, წიფლის და სხვა მცენარეების ძირებს, რომელნიც ხარბად ეწაფებოდენ წვიმის წყალს და მით გრილდებოდენ... Თავისუფლად ამოისუნთქეს ხეებმა, გამწვანდა და გაბიბინდა ბალახი, აიღეს მაღლა მარგალიტი თავები ყვავილებმა; შემოსძახეს გალობა ფრინველებმა, გამოცოცხლდა გოგო-ბიჭობა გზებზედ, დაგუბეს მოვარდნილი პატარა რუები, აბრუნდა პატარა წისქვილები; ზორს მოისმის ამ ბალღების სიცილი და სიხარულის კიჟინა; გაცოცხლდა მინდორი, გაცოცხლდენ სოფლები... მხიარულია მიდამო...

ამ კეთილი საქმის შემდეგ, ღრუბელი წყლად-ქცეული მართლაც მოკვდა; ეს სიკვდილი გასახარელი იყო მისთვის. Იგი სდნებოდა და თან უყურებდა ცხოველთა და მცენარეთა სიხარულს; იგი ჭვრეტნობდა, რომ თვით ჰქრებოდა სივრცეში, მაგრამ არა უმნიშვნელოდ: გამწვანებული ბალახი, გაცოცხლებული ბუნება, გახარებულად მომცინარე პირის სახე სოფლელებისა— მისი საქმე იყო...

მართალია, იქ, მაღლა, გაჰქრა ღრუბელი, აღარა სჩანს, მაგრამ აქ, დაბლა, პატარ-პატარა ნამებით განაგრძო მან თავის სიცოცხლე ყოველ ბუჩქის ძირში, ყველა პატარა ბალახებში და ყოველ დიდსა და პატარა ცხოველებში.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ჰაერი და მისი თვისებანი.

გაკეთებული სხეულთა სამ რიგობად.

ვინო, წყალი, ზეთი, ყინული, ქვა, ხე, რკინა, ჯანელი ანუ ლრუბელი, კომლი, რასაკვირველია, ყველას უნახავს და ყველას გაგონილი ექნება სიტყვა ჰაერი.

ამათ ეძახიან სხეულებს; ასე რომ ქვაც სხეულია, რკინაც, წყალიც, ლრუბელიც, კომლიც, ჰაერიც და სხვებიც.

ამ სხეულებს გარდა ბევრი სხვაც არის, რომლებიც ორი თვე რომ ესთვალოთ, ვერ ჩამოვსთვლით. მრთის სიტყვით, შინა ვართ, თუ გარეთ, ჩვენ უეჭველად ვხედავთ რომელიმე სხეულს. აიღეთ, მაგალითად, მიწა—ეს სხეულია, ნაკარი—ესეც სხეულია, მატყელი, ბამბა, ნახშირი, მინა—ესენი სულ სხეულებია.

ეველამ აგრეთვე კარგათ ვიცით, რომ ზოგი სხეულები ერთმანერთისა ჰგვანან, ზოგი განირჩევიან. როცა გვსურს შევიტყოთ ჰგავს, თუ განირჩევა ერთმანერთისაგან ორი ს ა გ ა ნ ი, ჩვენ იმათ შევადარებთ ხოლმე. შევადაროთ, მაგალითად, ნახშირი და წყალი. მინ არ იტყვის, რომ ამ ორ სხეულს შუა დიდი გარჩევა ანუ განსხვავებაა? რათა? იმიტომ რომ ნახშირი მაგარია, წყალი კი არა; ნახშირი ო რ ი თ ი თ ი თ შეიძლება ავიღოთ, წყალი კი უკურკლოდ არ აიღება; ნახშირი, საცა გინდა და რაზედაც გინდა დასდო, ერთ ადგილზედ დარჩება, არ გაიშლება, წ ალი კი ფიცარზედ ან სხვა რაზედმე რომ წამოასხა, მაშინვე დაიღვრება; ნახშირი შავია, წყალი კი (თუ წმინდაა) უფერულია; ნახშირს ცეცხლი ეკიდება, წყალს კი არა;

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

წყალს შეუძლია ორთქლად გარდაიქცეს, ნახშირს კი არა,— ერთის სიტყვით, დიდი, დიდი განსხვავებაა ამ ორ სხეულს შუა.

ზანა მარტო ამათ შუაა ესეთი განსხვავება? არა. სხვა სხეულებშიაც შეგვიძლიან აღმოვაჩინოთ ისეთი ნიშნები, რომლებითაც ერთი სხეული მეორისაგან განირჩოდეს. აბ ილოთ, მაგალითად, ქვა და კომლი. ქვა მძიმეა, კომლი კი მსუბუქი; ქვა მაგარია, კომლი კი არა; ქვა შეგვიძლია უჭურ ჭლოდ ავიღოთ ხელში, კიდეც გადავაგდოთ, კომლი კი უჭურ ჭლოდ არ აიღება: მას უნდა შევროვება და ისეთს ჭურჭელში მოთავსება, რომელიც ყველა მხრიდამ დახურულია. ასე რომ გავაგ-ძელოთ შედარება, ჩვენ ამ ორ სხეულს შუა დიდ გარ ჩევას ვიპოვით უეჭველად.

ყველა ის ნიშნები, რომლებითაც ჩვენ ერთ სხეულს მეო რისაგან ვარჩევთ, შეადგენს სხეულის თვისებას.

რა ნიშნებით გავარჩიეთ, მაგალითად, ნახშირი წყლისა გან? იმითა, რომ ნახშირი მაგარია, წყალი არა; ნახშირს ცეცხ ლი ეკიდება, წყალს არა; ნახშირი ორი თითით უჭურჭლოდ აიღება, წყალი არა; ნახშირი შავია, წყალი უფერულია; ნახ შირში სინათლე არ გადის, წყალში გადის (წყალი გამჭვირვა ლეა) და სხვ. სიმაგრე, ცეცხლის მოკიდება, სიშავე, სიმძიმე,— ესენი ერთად შეადგენენ ნახშირის თვისებებს.

თუ ორი ანუ რამდენიმე სხეული თვისებებით ერთნი არიან, მაშინ ვამბობთ: ესა და ეს სხეულები ერთმანერთისა ჰგვანანო; თუ სხვა-და-სხვა თვისებები აქვსთ, მაშინ ვამბობთ: იგინი გა ნირჩეულიანო.

მოვიგონოთ ყველა ის სხეულები, რომლებიც თავშიეე ჩამოვთვალეთ. აღვილად მიეხედებით, რომ ამ სხეულებში ზოგთ ერთნაირი თვისებები აქვსთ, ზოგთ კი არა. ქვა, ხე, ნახშირი, რკინა და ყინული ჰგვანან ერთმანერთისა, რადგანაც ყველა ამათ აქვსთ საერთო თვისება სიმაგრე. ამ თვისებით, ესე იგი, სიმაგრით, თვითეული ამ სხეულთაგანი განირჩევა, მაგალი თად, წყლისაგან, ზეთისაგან, ღვინოსაგან და სხვ. მაგრამ

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

წყალს, ზეთს, ღვინოს სამაგიეროდ აქესთ ისეთი საერთო თვისება, რომელიც არც ერთ ზემოთ ჩამოთვლილ სხეულთაგანს არა აქეს: ესენი იღვრებიან, როდესაც ჭურჭელს წამოაქცევენ ხოლმე. ქვას, ხეს, რკინას, და ნახშირს კი დაღვრა არ შეუძლიანთ. ბარდა ამისა, წყალი, ღვინო და ზეთი უჭურჭლოდ არ წაიღებ-წამოიღება; ამათი ჭურჭელი შეიძლება იყოს ახდილი მხოლოდ ზევიდგან; თუ გვერდიდგან ან ქვემიდგან გახვრეტაეთ ჭურჭელს, მაშინათვე დაიღვრება.

ეხლა ჩვენ გავიცანით სხეულების ორი რიგობა: პირველ რიგობას ეკუთვნიან მაგარი სხეულები, როგორც, მაგალითად, ქვა, რკინა, ყინული და სხვა; მეორე რიგობას ეკუთვნიან: წყალი, ღვინო, ზეთი, ვერცხლის წყალი და სხვა, რომლებსაც საერთოდ ეძახიან საღვრელ სხეულებს.

პირან აგრეთვე ისეთი სხეულები, რომლებიც განირჩევიან, როგორც პირველის, აგრეთვე მეორე რიგობის სხეულებისაგან; მაგალითად: ორთქლი, კომლი, ჰაერი და სხვ. შეიძლება ორთქლი, კომლი ან ჰაერი დავღვაროთ? შეიძლება ამ სხეულების გადატან-გადმოტანა თავ-დაუხურავ ჭურჭლებით? არამც თუ ამ გვარად მათი გადატან-გადმოტანა არ შეიძლება, არამედ კარგა მაგრა უნდა ჭქონდეს ჭურჭელს პირი დაკული, თორემ ერთ წამსაც ვერ დააყენებ იმათ: მაშინათვე ისე გაიფანტებიან, რომ თვალსაც ველარ მოეკრაეთ. ამ რიგობის სხეულებს, როგორც არიან: ორთქლი, კომლი და ჰაერი, ჭქვიანთ საერთო სახელი ჰაერგვარი (გაზი).

ამ სამ რიგობად იყოფებიან ყველა სხეულები, რომლებიც კი მოიპოვებიან დედა-მიწის ზურგზედ. რომელიც გინდა სხეული აიღო, იგი ან მაგარი უნდა იყოს, ან საღვრელი ან ჰაერგვარი.

მე მსურს, ჯერ-ჯერობით, მოგელაპარაკოთ მხოლოდ ერთ სხეულზედ, რომელსაც ჭქვია ჰაერი.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ბ ა ქ რ ი.

თავი I.

ჰაერი, როგორც ზემოთა ვსთქვით, არის გაზი; სადაც გინდა წახვიდეთ, უეჭველად თქვენს გარეშემო ჰაერი იქნება. მაგრამ თქვენ იმას ვერცა ჰხედავთ და ვერც დაინახავთ; მაშ როგორ გაიგებთ, რომ იგი არის, არსებობს? სუნთქვის დროს თქვენ გრძნობთ, რომ პირში რაღაცა გრილი შედის. Oვითონ ეგ არის ჰაერი. სუნთქვა თქვენ ყველგან შეგიძლიათ, მაშასადამე ჰაერიც ყველგან არის. Aბა, სცადეთ ან ხელი გაიქნეთ, ან პატარა მანძილი გაირბინეთ: ხელებზედ და სახეზედ თქვენ მაშინათვე იგრძნობთ ჰაერის შეხებას. Eს თქვენ შეგიძლიანთ სცადოთ ყველგან,—მაშასადამე ჰაერი არის, არსებობს ყველგან.

Oქვენი სუნთქვა თქვენ გიჩვენებთ, რომ ჰაერი ყველგან ერთნაირი არ არის და იცვლება ხოლმე. Eკლესიებში, კლასებში და საერთოდ იმ ოთახებში, სადაც ბევრი ხალხი იკრიბება, სუნთქვა გიჭირდებათ, სული გეხუთებათ. Eისაც ზაფხულობით დიდ ქალაქში უცხოვრია, იმას ეხსომება, თუ რა სამძიმია და საძნელო იქ ცხოვრება ზაფხულობით. Aმიტომ, ვისაც შეძლება ნებას აძლევს, იმ დროს სოფლებისაკენ მიეშურებიან, სადაც ჰაერი გაცილებით კარგია ხოლმე. ზაფხულში მინდვრიან და ტყიან ადგილებში ჰაერი სასიამოვნოა, სუფთაა და ამიტომ კაცის ჯანისათვის მშრგებელიც. ხშირად ექიმი ავადმყოფებს მოსარჩენად ჰგზავნიან ხოლმე იმისთანა ქვეყნებში, სადაც შედარებით სხვა ქვეყნებთან ჰაერი სუფთაა.

ჰაერითა სუნთქავენ ყველანი; მაშასადამე, ჰაერი ყველასათვის საჭიროა. Yველაზედ იგი მოქმედობს; მხოლოდ ზოგზედ კარგად, ზოგზედ ავად; ჰაერზედ არის დამოკიდებული კაცის ჯანის სიმრთელე; არამც თუ კაცისა, არამედ ყველა ცხოველების და მცენარების კეთილ-დღეობაც კი არის დამოკიდებული ჰაერზედ.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

თქვენ ეხლა, უეჭველია, ჰხედავთ, თუ რა დიდად საჭიროა გაიგოთ, რა არის ჰაერი, რა და რა ცვლილება მოსდის მას? რათ არის ესე, რომ ზოგან კაი, სასარგებლო ჰაერია, ზოგან ცუდი, მავნებელი?

როგორ გაეიგოთ, რა არის ჰაერი? როგორ გაეიგოთ, რანაირად, რა გვარად იცვლება ჰაერი?

მე შემეძლო თქვენთვის მეამბნა ყველაფერი, რაც კი მსწავლულმა ხალხმა ანუ მეცნიერებმა უკვე შეტყყეს ჰაერზედ, მაგრამ შეიძლება თქვენ მე არ დამიჯეროთ არაფერი. სჯობს ისევ თქვენი საკუთარის შრომით შეიტყოთ ყველაფერი ჰაერზედ და იქნება იმაზედ მეტიც გაიგოთ, ვინემ მე გეტყოდით. მე მხოლოდ პატარა შემწეობას მოგცემთ.

ეს კი გახსოვდეთ, რომ ჰაერის ყველა ცვლილებას ეძახიან მ ო ვ ლ ე ნ ა ს.

თუ ცვლილებას თვითონ ჩვენ მოვახდენთ, მაშინ ესთქვათ, რომ ჩვენა ეს ც დ ი თ.

თ ა ვ ი II.

ც დ ა I-ლი. ჩაასხით ჯამში წყალი; ჯამი ცოტა ფართო დ ღრმა ამოარჩიეთ. ჩააგდეთ წყალში პრობკა ანუ სპიჩკა; პრობკა არ დასძირავს; იგი მოიტივტივებს. მერე აიღეთ სტაქანი, დააპირქვაეთ და ისე ჩაუშვეთ წყალში, რომ პრობკა სტაქანში მოჰყვეს. სტაქანი ძირამდის დაიყვანეთ, როგორც არის ნაჩვენები I-ველ სურათზედ.

სურ. 1.

თქვენ შენიშნავთ შემდეგს: წყალი სტაქანში არ შევა. ამაში დაგარწმუნებთ თქვენ თვით ის პრობკა, რომელიც სტაქანში არის მომწყვდეული.

აბა იფიქრეთ, რა უშლის წყალს სტაქანში შესვლას? სტაქანში არის ჰაერი. ჰაერი ეფრსაიდან გამოსულა: ქვემოდამ მას უშლის წყალი, აქეთ-იქიდამ და ზემოდამ უშლის გვერდები და ძირი სტაქანისა. აი,

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

სწორედ ეს ჰაერი უშლის წყალს სტაქანში შესვლას. აბა, დააცქერდით, როგორ მაღლა ამოიწია ჯამში წყალმა, როდესაც თქვენ სტაქანი ძირს ჩაუშვით. რათ ამოიწია წყალმა? იმიტომ რომ ის ადგილი, რომელიც აქამდის მარტო წყალს ეჭირა, ახლა ჰერმაც დაიჭირა. ახლა აიღეთ ჯამი სულ თავამდის და ისე ჩაუშვით სტაქანი შიგ, როგორც წელან. რა მოუვა წყალს?

ეს სცადეთ რამდენჯერმე; მხოლოდ სტაქანს მაგივრად აიღეთ შუშის ანუ მინის ქილა, ბოთლი, საწერელი ანუ სხვა. მეთეფული ეს ჭურჭელი, როგორც ზემოთა სცადეთ, დაპირქვავებული ჩაუშვით წყალში. აქაც შეამჩნევთ თქვენ, რომ წყალი არ შედის ჭურჭელში.

მე გირჩევთ მინის ჭურჭელი იხმაროთ (სტაქანი, ბოთლი), რადგანაც ამათში ყველაფერი კარგათ გამოჩნდება,—მინა ანუ ჭიქა გამჭვირვალეა.

ცდა 2-რე. აიღეთ ცარიელი ბოთლი. ამოარჩიეთ ისეთი პრობკა, რომელიც კარგა მაგრა ეცობა ამ ბოთლს. პრობკა მგრგვლად გახვრიტეთ. იმ სიგანეთ კი უნდა გაიხვრიტოს, რომ პატარა ძაბრის ლულამ მჭიდროდ გაიაროს ნახვრეტში. როდესაც ძაბრის ლულას პრობკას გაუბნევთ, აიღეთ და ამ პრობკით ბოთლს პირი დაუცვით, როგორც არის ნაჩვენები მე-2 სურათზედ.

სურ. 2.

შენიშვნა. შეიძლება ბრობკის მაგიერად მჭარი იხმაროთ: ეს მჭარი მაგრა შეიფოსვიეთ ძაბრის ლულას და ისე დაუცვეთ ბოთლს.

აიღეთ ნახევრად ან მეტად ეს ძაბრი წყლით. წყალს წვრილ-წვრილად კი ნუ დაასხამთ, არამედ უცებ, ბლომად.

ჩავა თუ არა წყალი ძაბრიდამ ბოთლში? რატომ არ ჩადის? ამიტომ რომ ბოთლი სავსეა ჰაერით. ჰაერი ვერ გამოსულა კარში. იგი უშლის წყალს ბოთლში ჩასვლას. აბა, დააკვირდით, რა გზით შეიძლება ბოთლში წყალი ჩავიდეს?—საჭიროა მხოლოდ როგორმე ჰაერს გამოსასვლელი გზა მიეცეს.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ცდა 3-მე. სცადეთ ესეც. **აიღეთ** ყელ-განიერი ქილა. **ი**შოვეთ ისეთი პრობკა, რომლითაც შეიძლებოდეს ამ ქილის პირის დაცობა. პრობკა ორ ადგილას გახვრიტეთ. **ერთ** ნახ-

სურ. 3

ვრეტში გაატარეთ ძაბრის მილი, **მეორეში**—ჭიქის ან მინის მილი კუთხად მოხრილი. **საჭ**ィროა, **რ**ომ ძაბრი და მილი ნახვრეტებში გაჭედილები იყვნენ. **ი**ითით დახურეთ მილის ბოლო და **უცებ** ჩაასხით ძაბრში **წ**ყალი, ნახევარზედ **უფრ**ო მეტი. **წ**ყალი ქილაში **არ** ჩავა. **რ**ატომ? **მ**ოაშორეთ თი-თი. **რ**ა მოუვიდა **წ**ყალს? **წ**ყალი ჩავიდა ქილაში, **რ**ადგან ჰაერს ეხლა გამოსასვლელი გზა მიეცა ჭიქის მილით. **ს**ცადეთ **რ**ამდენჯერმე: ხან მიაფარეთ თითი, ხან მოაშორეთ, თქვენ ერთსა და იმასვე ნახავთ.

პირველ ცდა**შ**ია**ც** ეს იყო: ჭურჭელიდგან ჰაერი ვერ გამო-დიოდა და ამიტომ **წ**ყალი ჭურჭელში ვერ ჩადიოდა, **რ**ადგანაც ჰაერი **უ**შლიდა. **რ**ა მოუვა **წ**ყალს იმ **შ**ემთხვევაში, **რ**ომ ჰაერი ჭურჭლიდგან **რ**ოგორმე გამოეცალოთ?—**ი**სა, **რ**ომ თავისუფ-ლად ჩავა ჭურჭელში. **ი**უ ჰაერს გამოყვანის შემდეგ **წ**ყალი თავისუფლად ჩადის ჭურჭელში,— ეს იმას ნიშნავს, **რ**ომ მარ-თლა მას **უ**შლიდა ჰაერი და არა სხვა **რ**ამ მიზეზი.

ცდა 4-ხე. **ზ**ამეორეთ **პ**ირველი ცდა. **ჩ**აუშვეთ **წ**ინანდე-ბულად სტაქანი **წ**ყლით სავსე ჯამში ანუ სხვა **რ**ამ ჭურჭელში ძირამდის. **მ**ერე სტაქანი ცოტათი გვერდზედ გადახარეთ. **წ**ყალ-შივე **რ**ას ამჩნევთ? **წ**ყლიდამ მაღლა დიდი ბუშტი ამოვიდა. **ეს** გა-ხლავთ ჰაერი. **ა**ხლა ისევ გაასწორეთ სტაქანი, **რ**ოგორც იდგა; თქვენ ჰხედავთ, **რ**ომ **წ**ყალი ცოტათი **შ**ევიდა. **ზ**ადახარეთ ისევ სტაქანი; კიდევ ჰაერით სავსე ბუშტი ამოვარდება. **ბ**ასწორეთ ახლა სტაქანი,—**წ**ყალი **უ**ფრო მაღლა აიწევს სტაქანში. **რ**ათა? **ი**მიტომ **რ**ომ სტაქანიდამ ჰაერის ცოტაოდენი ნაწილი. კიდევ გამოვიდა. **რ**ამდენჯერმე **რ**ომ გაიმეოროთ ასე: ხან გადახაროთ სტაქანი, **რ**ომ ჰაერის ბუშტები ამოვიდეს და ხან სწორეთ დააყენოთ ხოლმე, თქვენ შეამჩნევთ, **რ**ომ **წ**ყალი თან-და-თან

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

მაღლა-მაღლა ამოიწევს. ბოლოს, როდესაც სტაქნიდამ ჰაერს სულ გამოუშვებთ, მაშინ სტაქანიც გაივსება წყლით.

ცდა 5-ე. დააფარეთ თითი ძაბრის ბოლოს; ჩაგდეთ წყალში პრობკა; ჩაუშვით ძაბრი წყალში ზედ პრობკაზედ ჭურჭლის ძირამდის, როგორც არის ნაჩვენები 4-ხე სურათზედ. თქვენ დაინახავთ, რომ წყალი ძაბრში არ შედის. რატომ? რა უნდა ექმნათ, რომ შეეიყვანოთ წყალი ძაბრში? ძაბრს კი ნუ ამოიღებთ და თითი მოაშორეთ მის ბოლოს. წყალი ზევით წევას დაიწყებს, ამას შეამჩნევთ თქვენ პრობკაზედ, რომელიც ზევით აიწევს. ამ დროს ძაბრიდამ ჰაერი ამოდის მაღლა. დააფარეთ ისევ ძაბრს თითი და მაშინათვე წყალი შეჩერდება, აღარ აიწევს ზევით. რათა? მაიმეორეთ ეს რამდენჯერმე. მანამ სულ გაივსება ძაბრი წყლით, ხან დაუფარეთ თითი, ხან ახადეთ; წყალიც ამ დროს ხან ამოიწევს მაღლა და ხან შეჩერდება. ჰაერიც ამ მდგომარეობაში იქნება. დაისველეთ ცოტათი თითი წყლით და დაიჭირეთ ძაბრის ბოლოსთან: როდესაც ჰაერი ძაბრიდამ გამოსელას დაიწყებს, თქვენ თითზედ სიგრილეს იგრძნობთ. ამითი თქვენ ყოველთვის შეგიძლიათ შეიტყოთ, გამოდის ჰაერი, თუ არა.

სურ. 4.

იშოვეთ ძირ-გახვრეტილი საყავილე ქოთანი და გაიმეორეთ ეს ცდა.

უკანასკნელი ცდა, როგორადაც ორი წინანდელი, ჩვენ გვიჩვენებს შემდეგს: პირველად იმას, რომ წყალს არას დროს არ შეუძლია ჭურჭელში შესელა, სანამდის შიგ ჰაერია მომწყვდეული; მეორედ იმას, რომ ჰაერის გამოყენებისათანავე ჩვენ შეგვაქვს წყალი.

როდესაც რომელიმე ჭურჭელს წყლით ავსებენ, მაგალითებრ, ლიტრას, სურას, კოკას, იმ დროს რა მოსდის ჰაერს? როგორ გაეგოთ, რომ იმ დროს ჭურჭლიდამ ჰაერი გარეთ გამოდის?

აბა ახლა მოიგონეთ, რასა სცდილობდით თქვენ? რა შეიტყეთ თქვენ ყველა თქვენი ცდილობიდგან?

თქვენ შეიტყეთ, რომ: 1) ჰაერს მთელი ჩვენს გარეშემო ადგილი უჭირავს; იგი იყოფება ყველა ცარიელ ჭურჭელში; 2) ერთსა და იმავე დროს არ

ეროვნული ბიბლიოთეკა

შეუძლია რომელიმე საგანი მოთავსდეს, თუ ეს ადგილი ჰაერისაგან არის დაცარიელი, და გამოსასელელი არა აქვს.

სწავლულმა ხალხმა ანუ მეცნიერებმა ჰაერის ეს უბრალო თვისებანი საქმეში გამოიყენეს და დიდი სარგებლობაც გამოიტანეს. ხშირად მოხდება ხოლმე, რომ ზღვაში გემი ანუ ხომალდი ილუპება. უწინ გემიც და შიგ მყოფი ძვირფასი საქონელიც საუკუნოდ ეღუპებოდა პატრონს. ახლა კი, როდესაც ხალხმა შეიტყო ჰაერის თვისება, ზღვაში საქონლის ჩაცურვინა იმდენად საშიში აღარ არის, რადგან გაუჭირვებლად შეუძლიანთ მისი ამოღება, რაც გინდა ღრმა ზღვა იყოს. ამისათვის აკეთებენ წყალში მატარებელ ზარს. (სურ. 5).

ზღვაში მატარებელი ზარი თავის შეხედულობით ბევრად წაადგება ეკლესიის ზარს; მხოლოდ ეს ზარი ისე დიდია, რომ იმაში ადვილად შეუძლია მოთავსება ორს, სამს, ოთხს კაცსაც. ზარს შიგნით კედლებზედ მიკრული აქვს პატარა სკამი, რომელზედაც ჩამოჯდება ხოლმე წყალში-მავალი კაცი. ზღვის ძირზედ უშვებენ ზარს მაგარის თოკით ანუ ჯაჭვით გემის პირიდამ. კაცი შიგა ზის და გაიცქირება აქეთ-იქით მინის პატარა ფანჯრებიდგან. ეს ფანჯრები ისე მაგრაა გაკეთებული, რომ წყალს სრულებით არ შეუძლია იქიდამ შესვლა. წყალი არც ქვეშიდამ შედის, რადგან ზარში მყოფი ჰაერი ნებას არ აძლევს. ამ გვარად კაცი თავისუფლად სუნთქავს შიგა და, მაშასადამე, თავისუფლად შეუძლია ყველაფერი აკრიფოს ზღვის ძირზედ და მერე ისევ უენებელად დაბრუნდეს მაღლა გემისაკენ, რომელზედაც დგანან სხვა კაცები და ჭახრაკით სწევენ ზარს ზღვიდგან ზევით.

სურ. 5.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

საინტერესო ცნობები.

1) ადამიანის სხეულის კუბიკური ტანის შეტყობა ძნელი არ არის. ამისთვის კაცი უნდა ჩადგეს ოთხ-კუთხიან გობში, რომელიც წყლით უნდა იყოს სავსე. ის სიმაღლე, რა სიმაღლეზედაც ავა წყალი, უჩვენებს გობში მდგომი კაცის კუბიკურს ტანსა. ამის უნდა მიუმატოთ თავის ზომის შესაფერი წყალი. ამ სახით ერთმა ინგლისელმა გამოიანგარიშა, რომ იმისი სხეულის კუბიკური ტანი არის 3,600 კუბიკური დიუიმი, ანუ $2^1/_2$ კუბიკური ფუტი; ისე რომ, მთლათ იმისი სხეული ჩაეტეოდა ყუთში, რომელსაც 16 დიუმი სიმაღლე და სიგანე ექნებოდა.

2) შუ ჯია, როგორც თეკსიო, ნათქვამია, მაგრამ ეს ანდაზა სრულიად მართალი არა ყოფილა. იტალიაში, ზღვის ნაპირად თქვენ შესვდებით ერთ გვარ თევზებს, რომლებსაც უწოდებენ (Scirena aquila), ეს თევზები ქვირითის ყრის დროს გამოსცემენ მესიაურს ხმებს, და რადგანაც ერთს დროს ქვირითს ჰყრის თევზების მთელი დიდი ქარავანი, ითიუმიც წყლიდამ მოისმის საამური ხმა, თითქოს მომღერლების გუნდი გალობსო. სიცილიის კიდეებზედ მოისმის ხმა, რომელიც გვაგონებს ქუხილს, ამ ხმასა სცემს თევზი (Trigla volitans); ამ გვარივე თევზი (Trigla) ზ ღ ვ ი ს მ ე რ ცხ ა ლ ი, ღრუტუნებს.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

3) მცენარეშიაც სასმელი წყალი ყოფილა. ძალიან ბევრი ხეები და ბუჩქები იპოვნეს, რომლებიც ზოგიერთ თავის ნაწილებში აგროვებენ წყალს; და წყალი ხომ ძვიელ სიჭირია ხოლმე მოგზაურებისთვის უწყლო უდაბნოებში. ესრედ წოდებული ,,მოგზაურების ხე'' (Urania speciosa) მადაგასკარზედ, ყველაზედ უფრო ცნობილია ამ შემთხვევაში. იმის ღეროს გულში ყოველთვის ბლომად სდგას ცივი და გემრიელი წყალი. ენლანგან ერომა პორტუგალელმა მოგზაურმა სერპპინტომ აღმოაჩინა ახალი ,,მცენარეების წყარო''. ეს წყარო, აი რა არის: აფრიკაში, მდინარე ზამბეზის მახლობლად, იცის ერთნაირი ჩირგვი, რომელსაც ჰქვია. მუკურა. ეს მცენარე მარილაც რომ დაუფსებელ სიუნდეთ სდგება მოგზაურებისთვის აფრიკის ცხელს უდაბნოებში. მუკურა სიმაღლით იზდება 2—2½ ფუტი. ამ მცენარეს ფესვებზედ ასხია მეჭეჭები, რომლებიც ს

ერა ერთი ბოძი წაუქცევია; მაგრამ წარმოიდგინეთ თქვენ იმისი განცვიფრება, გაპორიტება, ღრიალი, როდესაც ვერას იპოვნის და იძულებული გახდება შერცხვენილი მოშორდეს წაქცეულ ბოძსა.

4) **გერკულანეული ძაღლი.** როგორც მოგეხსენებათ 79 წელს ქრისტეს შობის შემდეგ ცეცხლ-მქმენავმა მთამ ვეზუვიმ ფერფლით ჩამარხა სამი ქალაქი: გერკულანი, პომპეი და სტაბიე. ეხლა ამ ფერფლსა სახლრავ და ქალაქების ნანგრევებს აჩენენ, სხვათა შორის ამ ნანგრევებში, ეხლა, ე. ი. 1800 წლის შემდეგ, იპოვნეს ძაღლის ჩონჩხი, რომელიც 12 წლის ყმაწვილს გადასწოლოდა. ეტყობოდა რომ კეთილს ძაღლს სდომებია ყმაწვილის დაცვა, და მასთან ერთად გამხდარა ერთგულების მსხვერპლად. ძაღლის საყელოზედ დარჩენილა მისი სახელი „დელტა“ და ზედ-წარწერა, რომელიც მოგვითხრობს, რომ ამ ძაღლს თავისი პატრონი სამჯერ დაუხსნია განსაცდელისაგან: ერთხელ დახრჩობისაგან, მეორედ ავაზაკებისაგან, მესამედ მგლებისაგან.

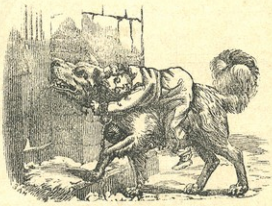

ეროვნული ბიბლიოთეკა

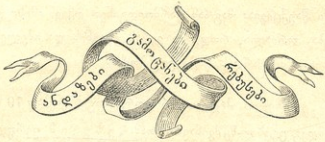

1. (წარმოდგენილი აკაკისაგან) ჯრა სჭკმს, მსოდად წულსა სკმს,
   გულ-სრბი ეოგლეს მსრითოო;
   თუ სელი ვინმემ მოჭ̇ედ,
   ეტირებს ცრემლის ღვრითოო.
2. (იმისგანვე). ოცდა თორმეტი ძმები ვარო,
   რადესაცა ვარო სრულადო,
   ბეერდნი უდგავარ ერთმანერთს,
   მსარს ეაძლეეთ მეგობრულადო;
   და ვი იმის სიმრთელეს,
   ვისაც შეეხვდებით მტრულადო!

№ 1-ის გამოცანების ახსნა:

1). წიგნი. 2) კალამი. 3) ეარანდაში. 4) კალამის საწერი თეცარი ან ქილი.

№ 1-ის რებუსის ახსნა:

თავი მეურეისა სკო

ეროვნული ბიბლიოთეკა

პედაგოგიური ნაწილი

პედაგოგია.

II. ზრუნვა ადამიანზე დაბადებამდის *)

ადამიანზე ზრუნვა, უეჭველია, უნდა იწყებოდეს დიდი ხნით ადრე, მანამ ის დაბადება, რადგან მისი ბედნიერება უმირველესად იმაზეა დამოკიდებული, თუ როგორი სჩნდება ანუ იბადება იგი ქვეყანაზე: ტან-მრთელი და უსაკლულო, თუ სუსტი, სნეული და ნაკლულოვანი. ეს დამოკიდებულია მრავალ მიზეზებზე, რომელთ შორის დიდი მნიშვნელობა აქვს მშობლების ტანმრთელობას. თუ დედ-მამა ტან-მრთელი და უსაკლულო ადამიანები არიან, მაშინ უმეტესად სადი და უსაკლულო შვილები ეყოლებათ: წინააღმდეგ: სუსტი და ნაკლულოვანიან მშობლებს ხშირად შვილებიც სუსტი, სნეული და ნაკლულოვანი უჩნდებათ. მაგ. ხშირათ მოსდება ხოლმე, რომ თუ რომელიმე მშობელთ-განი სულითი ანუ სხეულითი სნეულია (შეკუს ნაკლული, ჭლეტენანი და სხვა), მაშინ ხშირად იგივე სნეულება გადადის არა თუ მარტო შვილებზე, არამედ შემდეგ შთამომავლობაზედაც. რადგან ესეთი მაგალითები ხშირია, და თითქმის ყველას ეცოდინება, ამიტომ იმათ მოყვანას აქ საჭიროთ არა გვთვლით. ვიტყვით მხოლოდ, რომ აუცილებლად საჭიროა მიაქციონ კეთროვანი ეურადღება იმთ, ვისაც დაქორწინება სურთ, თავიანთ სიმრთელეს, რომ არ გაჰყვნენ ბასუხის მგებელნი თავიანთ შვილებისა და თაობამავლობის წინაშე.

ამ შემთხვევაში უფრო დიდი მნიშვნელობა აქვს დედა-კაცს, რადგან ნაყოფი, ჩასასვლის შემდეგ, მის გვამში უნდა ადგრძანდეს და გაიზარდოს. ძველ დროის ისტორიულ საფლოთოგან ყველაზე უფრო კარგათ ბერძნებს ესმოდათ დედის დიდი მნიშვნელობა და

*) იხილე „ნოგაითი"-ს № I დამატება, გვ. 17.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

დიდ უურადღებას აქცევდეს ხოლმე ქალების სხეულის აღზრდასა და გაკაჩოვებასა. რადგან იმითი ჭაზრით, უმთავრესი დანაშულება დედა-კაცისა ის ი

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

მიჭეული ჯეროვანი ეურადღება ეველა იმ უმთავრეს ბრობებზე მაინც, რომლებიც ჩვენ ჩამოთვალეთ. მაშინ, უეჭველია, ის მრთელი და წრფელი ეერ დაიბადება ქეეყნიერზე.

III ადამიანი დაბადების დროს.

ახლად დაბადებული ადამიანი წარმოადგენს ისეთ არსებას, რომელმაც სრულიად **არაფერი** არ იცოდა, არც გარეშე ქეეყნიერებაზე, და არც თავის თავზე, მაგრამ ამასთანავე ის არის ისეთი არსება, რომელსაც შეუძლია შემდეგ გაიცნობა და შეისწავლოს **ე�eoფერი**. ერთის მხრით ის არის ისეთი სულიერი არსება, რომელსაც დაბადებიდამე თან დაჰყოლილი აქვს, როგორც **ძალთა ოგანიზაცია** სწავლის შესახებ, ისე ეოველი **ნიჭი** ანუ **ძალა**, რომელიც კი საჭიროა ამისათვის; მეორეც, მისი სულიერი არსება არის **ხორც-შესხმული** და აღჭურვილია **ხუთი გარეგანი გრძნობითა**: მხედველობით, მსმენელობით, შეხებით, ენახვით და გემოვნებით, რომელთის საშუალებითაც მას შეუძლია გაიცნოს ეოველი საგანი და მისი თვისებანი. **უგანოუ** ადამიანს დაბადებიდამე არა ჰქონია და მანიჭებული ის ძალები, რომელიც საჭიროა სწავლის შესახებ, მაშინ მისი გარეშეა, აღზრდა და გარეთაურება სწავლა-გარეთოლებაში, **უეჭველად**, შეუძლებელი იქნებოდა და **ეამისად** ეერც კეტობრობა მიაღწეოდა იმ წარმატებამდის, რომელშიაც ესლა იმყოფება.

მაგრამ მატარა ადამიანი დაბადების დროს ისეთ **სულიერ-ხორციელ** არსებას შეადგენს, რომელსაც შეუძლია საკვირველად გაიზარდოს და განვითარდეს, როგორც სულიერი თვისი მხრით, ისე ხორციელით და შეიქმნას სრული ბედნიერი. **მხოლოდ** ამისათვის **ეუტიელებულად** საჭიროა მისთვის **აღზრდა**. აღზრდასა და **ეარეკიშობას** ითხოვს როგორც სულიერი მისი ბუნება, ისე ხორციელი.—**სული** და ხორცი ადამიანისა ისე მჭიდროდ შეკავშირებულია ერთმანეთთან, რომ ერთის მეორესთან უმეორესად განსხვა და აღზრდა სრულ-აღზრდად ეერ ჰითვლება და თითეულის შეუძლებელია არის. **ეველ** დროის მეცნიერება ამბობდენ, რომ **სული** და **ეელიერი სული** მ[illegible]ოდ **აღ-**

ეროვნული ბიბლიოთეკა

სა და ძლიერ სნეულშა იმეოფებაო, და მართალიც არის: თუ ადამიანი სნეული სუსტი, გაუსნელი და უძლურია, მაშინ, უეჭველად, მისი სულიც სუსტი და უძლური იქნება.

აქედან ცხადია სნსხს, რომ ადამიანისთვის საჭიროა **ორ გვარი აღზრდა:** აღზრდა **სნეულისა** და აღზრდა **სულისა;** უმისოდ შეუძლებელია იქედი გვქონდეს, რომ ადამიანი ბედნიერი და სრული არსება გახდეს.

როგორც საზოგადოთ სნეულის გასსნას და აღზრდას, ისე სულის აღზრდასა და განვითარებას, სნეა-და-სნეა პირობები და საშუალებები საჭირაოთ. ამიტომ მეუფლებულად საჭიროა იცოდნენ მშობლებმა, მასწავლებლებმა და საზოგადოთ აღმზრდელებმა, როგორ და რა საშუალებით შეიძლება, ერთის მხრით, სნეულისა და მისი ფიზიკური ძალების გასსნა და გაგარეშება, მეორეს მხრით, სულისა და მისი ნიჭების აღზრდა და განვითარება.

თუმცა ხორცი და სული, რადგან ორივე ეგინი ერთის განუყოფელს ადამიანის არსებას შეადგენენ, ერთად და ერთსა და იმავე დროს უნდა იზრდებოდნენ, მაგრამ, თუ გვინდა, რომ უკეთესად და დაწვრილებით გავიგოთ, ჩვენ შეგვიძლია ცალკ-ცალკე წარმოვიდგინოთ იმითი აღზრდა და გამოვეკვლიოთ ის პირობები და საშუალებები, რომლებიც საჭიროა იმითი განვითარებისათვის.

მაგ ენდა პირველად შეუდგეთ ჩვენ ადამიანის სნეულის ანუ ხორცის აღზრდის აღწერას, სოდო შემდეგ განვისილოთ სულისა და მის ნიჭთა **აღზრდა.**

წყალტუბელი.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

სამაგალითო გაკვეთილები.

წერა-კითხვის გაკვეთილები.

გაკვეთილი მეორე

მასწავლებელი.—რა ქვია ამ სელს (აჩვენებს მარჯვენა ხელს.

მოსწავლე.—მარჯვენა ხელი.

— ამას (აჩვენებს მარცხენას).

— მარცხენა.

— ახლა ეკვლამ ზვითი მარჯვენა ხელი, მარცხენა! მოიკიდეთ მარჯვენა ხელი მარჯვენა ეურზედ; მარცხენა ხელი მარცხენა ეურზედ! ბაბა, კოტე, დასთვალე, რამდენი თითი გაქვს მარცხენა ხელზედ.

— (სთვლის). ხუთი.

— მარჯვენა ხელზედ?

— ხუთი.

— ბაბა, ვინ დასთვლის, თრიკი ხელებზედ რამდენი თითი აქვს კაცს?

— ათი? (მასწავლებელი აჩვენებს მოსწავლეთ ცერსა და ჭკითხავს): ამ თითს რა ქვია?

— ცერი.

ამ გვარად მასწავლებელი ახსწავლის მოსწავლეთ თითების სახელებს.

— ააშვარეთ ცერი, მაჩვენებელი თითი, შუა-თითი, უსახელო, ნეკი.. რომელი თითია ყველაზე უგრძესი, ყველაზე უმოკლესი?

— შუა თითი, ნეკი, ცერი.

— თითების ბოლოებზედ რა გაკვქვს?

— ფრჩხილები.

— ძალლს, კატას, ქათამს რა აქვთ ფრჩხილების მაგიერი?

— ჭლანჭები.

— თითებით რას ვაკეთებთ?

ეროვნული ბიბლიოთეკა

— გსწერთ, გსტკივნ, ბირკვლარს გიწერთ, გეკამთ, ესკამთ და სხ.

— მაშასადამე, თითები საკმარია კაცისათვის თუ არა?

— მდიერ საკმარია.

— ნიკო, გაიმეორე სულ, რაც ხელებზე და თითებზე გიდაბარაკეთ.

ნიკო იმეორებს: კაცს აქვს ორი ხელი: მარჯვენა და მარცხენა; თითო ხელზე აქვს ხუთი თითი: ფერი, მაჩვენებელი, შუა-თითი, უსახელო თითი და ნეკი. თითებიან ბოდოზე კაცს აქვს ფრჩხილები და კატას, ძაღლს, ქორს, ქათამს და სხვ.—კლანკები. თითები ძალიან საკმარია კაცისათვის.

— გაიმეორე შენ, გასო!—ადექით! ერთი! დასხედით: ორი! ესლა გასოქვით ერთად: კაცს ცალ ხელზე აქვს ხუთი თითი.

მასწავლებელი და მოსწავლენი იტყვიან ერთად რამდენიმე ჯერ

— გაიმეორე შენ, გასო, კოტე, ილიკო...—რამდენი სიტყვა არის აქ?

— ექვსი.

— რომელია ბირკვლი, მეორე, მესამე... მეექვსე?—გასოქვით ერთად სიტყვა: თ ი თ ი (იტყვიან რამდენიმე ჯერ).—სოქვი შენ, ლუკა, ბუტო, ბიტო .. —ყური მიგდეთ: ესლა მე ვიტყვი ამ სიტყვას (ამბობს ბრძანად): თი—თი, თი—თი, თი—თი.—ამ სიტყვის წარმოთქმაზე რამდენჯერ გაკვიდე ბირი?

— ორჯერ.

— ბირკვლად რა ბირი გაკვიდე, რა წარმოგსთქვი?

— თ ი.

— მეორეზე?

— კიდევ თ ი

— ყური მიგდეთ: სიტყვის ნაწილს, რომელსაც წარმოგსთქვამთ ერთის ხმის ამოღებით, ეძახიან მარცვალი. გაიმეორე, რაც მე გსთქვი, სეიმან, სოსო, სასდრო.... ესლა გსთქვით ყველამ ერთად (ამბობენ): სიტყვის ნაწილს და სხვ.... კიდევ, კიდევ, კიდევ... ესლა მითხარით: სიტყვა თ ი თ ი რამდენი მარცვლისაგან შესდგება?

— ორი მარცვლისაგან.

— რომელია ბირკვლი?

— თ ი.

— მეორე?

— თ ი.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

— ყური მიგდეთ: თ ი ი ი ი ი.—რა გსთქვი?

— თ ი—პირველი მარცვალი სიტყვისა თ ი თ ი.

— გსთქვათ ერთად: თითი.—კ ი დ ე ვ, კ ი დ ე ვ...—სთქი შენ, კოტე, გსმა, სასმა.... მითსრეთ, რა ს

ეროვნული ბიბლიოთეკა

— ვბა, ვინ დაწყობს ამ სხოვებს ისე, რომ გამოგიდეს მარცვალი თი.

ერთი მოსწავლეთაგანი მიდის კედლასა დაფასთან და აწყობს ამ სხოვებიდგან მარცვალს თი; მასწავლებელი კიდევ აძლევს სხოვებს თ და ი, მოსწავლე შეადგენს მეორე მარცვალს. ჯერ ეს მარცვლები ორიან ერთმანეთზე დაშორებული.

— ვბა, ვინ წაიკითხავს იმას, რაც დაფაზედ არის დაწერილი?

მოსწავლე კითხულობს: თი—თი.

შემდეგ მასწავლებელი მიუახლოვებს ამ ორ მარცვალს ერთმანეთს და ხელ-ახლა წაკითხავს; გამოგა სიტყვა თითი.

— ვიფიქოთ სიტყვა ათი: რამდენი მარცვალისაგან შესდგება ეს სიტყვა?

— ორი მარცვალისაგან.

— მითხარით პირველი მარცვალი.

— ა...

— მეორე?

— თი.

— აი, ეს სხოვები; ვბა, ვის შეუძლია დაწყოს ეს სხოვები ისე, რომ გამოგიდეს სიტყვა ათი? ეხლა წაკითხოთ სულ, რაც სწერია დაფაზე (კითხულობს ერთი): ათი თითი.

— ადექით, დასხედით!... ვინ მეტყვის, რა ხმა ვისწავლეთ დღეს?

— ხმა თ.

— ეხლა ვისწავლოთ ასო თ-ს წერა: ამოიღეთ დაფები და გრიფელები; მოემზადენით! მიუერეთ: ასო თ ასე იწერება: თ, თ, თ—ერთი, ორი: ერთი, ორი; ერთი ორი.—დასწერეთ ხმამ ჯერ ეს ასო. (სწერენ). ეხლა უკვლამ ერთად დასწერეთ. მოემზადენით: ერთი, ორი, ერთი ორი... დასწერეთ სიტყვა ათი (სწერენ), სიტყვა თითი. ეხლა უკვლამ ერთად დასწერეთ სიტყვები: ათი თითი. მოემზადენით: ერთი; ერთი ორი, ერთი. ერთი, ორი: ერთი; ერთი, ორი; ერთი. კიდევ, კიდევ...

— შეინახეთ დაფები.

გაკვეთილი თავდება.

ხეველი.

რედაქტორი-გამომცემელი ვ. ს. ლულაძე.